

YAHUDİLİĞİN ATA YAKUP VE ŞERİAT ALGISI IŞIĞINDA MEDİNELİ MÜSLÜMANLAR VE YAHUDİLER ARASINDAKİ NESİH TARTIŞMASI

Aynur Çınar

Dokuz Eylül Üniversitesi
aynuriddin@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8576-7566

ÖZ

Bu çalışmada Yahudi geleneğinde “ata,” İslam geleneğinde de “peygamber” olarak tanınan Yakup’un “kendisine uyguladığı yasakların” niteliğini açıklayan Âl-i İmran suresi 93. ayet, Tora ve Yahudi dinî anlayışını temel alan bir yöntemle yeniden yorumlanmıştır. Karşılaştırmalı dinler tarihi disiplininin tarihsel-fenomenolojik yöntemi dahilinde, ayette bahsi geçen “İsrail,” “İsrail’in yasakları” ve “Yahudi Tora algısı” gibi müphem hususlar önce ayetin nüzul sebebi verilerek açıklanmış, daha sonra bunları oluşturan tarihî unsurlar Yahudi dinî literatüründen faydalanılarak yeniden yorumlanmıştır. Böylece Yahudi Atası Yakup’tan yola çıkılarak Âl-i İmran suresi 93. ayetin tarihsel-fenomenolojik arka planı elde edilmeye ve bu ayetin sosyo-kültürel hafızasına inilmeye çalışılmıştır. Diğer bir deyişle, söz konusu ayetin açıklanmasında Ata Peygamber Yakup’un her iki din ve kutsal kitaptaki tarihsel kişiliği birleştirilmiş ve Kur’an’ın,

89

Dîvân *DİSİPLİNLERARASI
ÇALIŞMALAR DERGİSİ*

Cilt 22 sayı 43 (2017/2), 89-121
DOI: 10.20519/divan.357709

“Tanrı yasında nesih kabul etmeyen” Medineli Yahudilere verdiği cevap yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bu suretle Medineli Yahudilerin Hz. Muhammed’in peygamberliğini inkar etmek için öne sürdükleri “uyluk yasağı” tarihsel olarak açıklanmış ve bu yasağın Ata-Peygamber Yakup’un kendi uygulaması olduğu anlaşılmıştır. l-i İmran suresi 93. ayette peygamberlerin kendi uygulamalarının din yerine konması ve tarih üstü olarak anlaşılması reddedilmiştir. Böylece söz konusu ayet Medine Yahudilerinin şeriat anlayışının gerek teolojik gerekse tarihsel olarak sorunlu olduğu vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur’an, Nesih, İsrail, Tora, Tefsir, Medine Yahudileri, İsrailiyyat.

GİRİş

Tevhid hususunda Yahudilik’le büyük oranda hemfikir olan İslam, henüz teşekkül aşamasında dinî, siyasi ve kültürel pek çok konuda bu dinle muhatap olmuştur.¹ Hz. Peygamber’in hayatında mücadele unsuru baskın olan bu ilişkiden Kur’an ayetleri de çoğu sefer bahseder. Söz konusu ayetlerin bir kısmı Mekke’de inmiş olsa da büyük kısmı, İslam’ın kurumsallaştığı ve Ehlikitap ile doğrudan irtibatın yaşandığı Medine’de nazil olmuştur. Mekke’de nazil olan ayetlerin bağlamı genellikle İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerin Tevhid davalarıyla ilgili olmasına rağmen, Medine’de inen ayetler, Müslümanlarla Yahudiler arasındaki mücadele ortamı sebebiyle, genellikle bu iki din mensupları arasında yaşanan polemikleri yansıtılmaktadır.

Bu polemiklerden biri de her iki toplum arasında yaşanan ve l-i İmran 93. ayette ifade edilen nesih meselesidir:

“Tevrat indirilmeden önce, İsrail’in kendisine haram kıldığı şeylerden başka yiyeceklerin hepsi İsrailoğullarına hell idi. Ey Peygamber! On-

¹ Bu makale, *Yahudi ve İslam Kutsal Literatüründe Hz. Ya’kb ve Seçilmişlik Kavramı: Karşılaştırmalı Bir alışma* adlı yüksek lisans tezimizden üretilmiştir.

lara de ki: Eğer doğru söylüyorsanız Tevrat'ı getirin ve okuyun (neler haram kılınmış görelim).”

Medineli Yahudiler Hz. İbrahim'in getirdiği dini tamamlama vazifesiyle karşlarına çıkan Hz. Peygamber'i kendi dinî uygulamalarını yerine getirmemekle suçlamışlardı. Onlara göre Hz. İbrahim'in hem dininin hem de soyunun asıl varisleri kendileridir. Yukarıdaki ayette ise bu dinî uygulamalardan biri olan İsrail, yani Hz. Yakup'un kendi dinî uygulamalarından bahsedilmektedir. Fakat, ayette bu uygulamaların neler olduğuna ve Yahudilerin bunları ne şekilde anlayıp uyguladığına değinilmemiştir. Üstelik İsrail'in uygulamaları hususunda Kur'an ısrarla Tevrat, yani Tora'ya vurgu yapmış ve onu şahit tutmuştur. Diğer yandan, Kur'an'da daima “Yakup” diye bahsedilen bu peygamber, bu ayette hususi olarak “İsrail” ismiyle anılmıştır.

Biz bu makalede Âl-i İmran suresi 93. ayetin birincil anlamında değinilmeyen fakat açıkça gönderme yaptığı anlaşılan meselelere değinecek ve ayetin nazil olduğu ortamda Yahudi-Müslüman ilişkileri açısından ne ifade ettiğini Yahudi dinî kaynaklarına referansla ortaya koymaya çalışacağız. Çalışmamız her ne kadar Kur'an'a dayalı bir tefsir çalışması görünümü arz etse de biz bilhassa karşılaştırmalı Dinler Tarihi disiplininin tarihsel-fenomenolojik yöntemiyle meseleyi inceleyeceğiz. Dinler Tarihi disiplini farklı dinler ve gelenekler arasında karşılaştırma yaparken, daha objektif yorumlara ulaşmak amacıyla, bu yöntemleri kullanmaya özen göstermektedir. Tarihsel yöntem ile ayette belirtilen hususun tarihî arka planına incek, Hz. Yakup'un *İsrail* olarak isimlendirilmesinin geçmişini, önemini ve uyguladığı yasaklarla ilişkisini kronolojik olarak ele alacağız. Fenomenolojik yöntemle ise ayeti yorumlarken kullanılacak kavram, kaynak ve bakış açısı hususunda Yahudi mantığını ortaya koymaya ve bütün bunların Yahudi geleneğinde ne ifade ettiğini anlamaya çalışacağız. Böylece, kurumsal bir dinin başka bir dine yönelttiği eleştirileri kendi bakış açılarıyla okumaya, Kur'an ve Tora'daki ortak hikayeleri birleştirerek Âl-i İmran suresi 93. ayetin sosyo-kültürel hafızasına inmeye çalışacağız. Zira söz konusu ayet, hitabından da anlaşılacağı üzere, Medine'deki Müslüman halka değil Hz. Peygamber'le tartışan Yahudilere hitap etmektedir.

Öte yandan, makalede her ne kadar Dinler Tarihi disiplini merkeze alsak da geleneksel tefsir metodunun bazı unsurlarından faydalanacağız. Ayrıca tefsir literatüründeki bazı eserlere referansla İslam geleneğinin, söz konusu ayeti nasıl anladığı ve yorumladığını

da ortaya koymaya çalışacağız. Bunun dışında, çalışmanın ulaştığı sonuçlardan biri de, kendinden önceki kutsal metinleri tamamlama iddiasında olan Kur'an'ın vahiy tarihiyle ilgili bugünkü metotlarda ulaştığımız sonuçları doğruladığıdır.

ATA-PEYGAMBER YAKUP

Öncelikle öne sürdüğümüz *ata-peygamber* kavramının iki din arasında ortak şahsiyetler olan İbrahim, İshak ve Yakup'u ifade etmek için kullanıldığını belirtmemiz gerekir. Böyle bir kullanım İslam'ın birer peygamber olarak kabul ettiği bu üç şahsiyetin Yahudilerce peygamber değil, ata olarak kabul edildiği için bu anlayış farklılığı arasında köprü bir kavram bulma ihtiyacından doğmuştur. Yahudi geleneğine göre İbrahim, İshak ve Yakup monoteist davanın ilk müminleridir. Onlar hem monoteizmin hem de bu dine yeryüzünde ilk tâbi olan toplumun kurucuları kabul edilmişlerdir. Bu bakımdan onlara İbranice *Atalar* (*Avot* / אבות), yaşadıkları dönemde de *Atalar Dönemi* denmiş ve geleneksel Yahudilik bu dönemi kendi dinî ve milli tarihinin başlangıcı saymıştır.² Ayrıca bu şahsiyetlere peygamber yerine ata denmesi, peygamberlik makamına veya onlara yönelik bir saygısızlık olduğu düşünülmemelidir. Zira ata kavramı Yahudi inancında peygamberlerden bile yüce bir konumu ifade etmektedir. Benzer şekilde, Kur'an-ı Kerim de bu üç şahsiyeti hem İsrailoğullarının ataları hem de peygamberler olarak niteler.³ Biz de isimlendirmede her iki dinî geleneğe uyan yeni bir kavram üreterek; sadece Hz. İbrahim, Hz. İshak ve Hz. Yakup'u ifade etmek üzere *ata-peygamberler* kavramını oluşturduk.

Ata-peygamberlerin kıssalarına yer veren Kur'an, Ata-Peygamber Yakup özelinde birkaç hususa değinir. Bunlar arasında Yusuf kıssası, Hz. Yakup'un oğullarına tevhide vasiyet etmesi ve birazdan ele alacağımız Hz. Yakup'un kendi uygulaması olan yasaklar ve Yahudilerin bu yasağı algılayış biçimi sayılabilir. İlk bakışta fark edilmese de, ayetlere göre Hz. Yakup'un Medine Yahudilerinin dinî hafızalarına hitap etmede kilit bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Çünkü Yakup'u bize bir peygamber olarak anlatan Kur'an,

² Roland De Vaux, *The Early History Of Israel*, çev. David Smith (Philadelphia: Westminster, 1978), 153-54.

³ Âl-i İmran 3: 84; Yûsuf 12: 38; Meryem 19: 6.

onun aynı zamanda İsrailoğullarının üç atasından biri ve İsrailoğullarının isim babası olduğunu tasrih etmektedir.⁴ Kur'an açısından Hz. Yakup'u önemli kılan şey onun *ulu'l-'azm* peygamberler Hz. İbrahim ve Hz. Musa arasındaki biyografik, tarihî ve coğrafi geçişi sağlayan kişi olmasıdır. Çünkü o, Hz. İbrahim'in nihai durağı olan Kenan topraklarında doğmuş,⁵ Hz. Musa'nın İsrailoğullarını çıkardığı Mısır'da vefat etmiş⁶ ve İsrail soyunun babası olmuştur. Tıpkı Yahudi geleneğinde kabul edildiği gibi, Kur'an açısından da Yakup, *İsrail'*dir. Yani o, sadece soyunun isim babası değil, aynı zamanda İsrail adı altındaki derin anlam ve tarihin bizzat kendisidir. İsrail, onun sadece ismi değil aynı zamanda niteliğidir. Ata-peygamberin bu isminin değerini anlamak Medine Yahudilerinin dinî ve etnik kodlarını anlamak için de elzemdir. Dolayısıyla, Kur'an'da Yahudilerle ilgili pek çok ayetin anlaşılmasında Hz. Yakup'un temel karakter olduğunu söylemek mümkündür.⁷

Öte yandan, Kur'an'da Yakup Peygamber'e biçilen rol ve değeri anlamak için, bu yüce şahsiyetin Yahudilik'teki yerini tespit etmek gerekir. Zira, Âl-i İmran suresi 93. ayet Müslümanların değil Yahudilerin Yakup algısıyla ilgilidir. Yahudi geleneğinde Yakup'un yüce bir makam olan atalık vasfına sahip olduğunu belirtmiştik. Hatta o, Yahudi geleneğinde, Tanrı'nın seçkin milletinin üç temel figürü arasında en önemlisidir. Çünkü, Ata Yakup Ata İbrahim'le başlayan "ilahî seçilmişliği (*Beraha*)" İsrail adıyla Yahudi halkına miras bırakan "Seçilmiş (*Behor*) Ata"dır. Bu dinî-millî kimliği hasebiyle de İsrail adını aldığı tarihten itibaren ataları İbrahim ve İshak'tan daha yüce bir mertebede kabul edilmiş ve diğer iki atanın tüm niteliklerini kendinde toplamıştır.⁸ Mistik bir Tora tefsiri diyebileceğimiz Zohar, Yakup'a ilişkin bu dinî-millî Yahudi algısını "*Ya'kûb (Yaakov), dünyanın uğruna dönmeye devam ettiği temel direğidir.*" şeklinde ifade eder.⁹ Yahudiler Yakup'un temsil ettiği ideallere bağlı kaldıkları sürece varlıklarını sürgünde bile sürdürebilir, hatta ilerleyip kendilerine vaad edilen konuma yükselebilirler. Çünkü o,

4 Ömer Faruk Harman, "Ya'kûb," *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, 43: 274.

5 Tekvin 25: 21-26

6 Tekvin 49: 29-33

7 Cengiz Duman, "Peygamber Kıssaları: Hz. Yakup'un Kişiliği ve Şeceresi," *Haksöz Dergisi* 228 (Mart 2010), http://www.haksozhaber.net/okul/artic-le_detail.php?id=6042 (eriş.tar. 04.11.2017).

8 Zohar: *Vayishlach* V, 16: 167, 171.

9 Zohar: *Vayetze* 38: 354.

İsrailoğullarının önünde yürüten Tanrı temsilcisidir ve hayatındaki her bir ayrıntı Yahudiler için önemli bir örnektir. Ata Yakup'un, diğer hiçbir atada ve peygamberde olmayan niteliğinin ortaya konması, Yahudilerin kendisi hakkında sahip oldukları algının anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Buna göre Ata Yakup, "İsrail" adını almasına vesile olan tecrübe ile *Seçilmiş Ata*¹⁰ olmuş ve Tanrı'nın Ata İbrahim'e bahsettiği seçilmişliği de Yahudi halkına hasretmiştir.

İSLAM GELENEĞİNDE ÂL-İ İMRAN SURESİ 93. AYETE DAİR YORUMLAR

Yukarıda Ata-Peygamber Yakup şahsında Kur'an'ın birtakım meselelere değindiğini belirtmiştik. Bu meselelerden biri de Medine döneminde nazil olan Âl-i İmran suresi 93. ayette Yakup'un kendine yasak kıldığı şeyler üzerinden yürütülen, Yakup şeriatı ve Hz. Muhammed ile Yahudiler arasında yaşanan *şeriat değişmezliği* ya da *nesih* tartışmasıdır. Kaynaklarda bu ayetin nüzul sebebi hakkında farklı beyanlar bulunmaktadır. Bunlardan birine göre, ayet Yahudilerin İslam'da deve etinin helal kılınmasını sorgulamaları sebebiyle inmiştir.¹¹ Kur'an'da Hz. Muhammed ve ashabının Hz. İbrahim'in dinine (*millet-i İbrâhîm*)¹² tâbi oldukları belirtilince Yahudiler Hz. Nuh, Hz. İbrahim ve Hz. Yakup'a deve eti ve sütünün haram kılındığını iddia ederek Hz. Muhammed'in peygamberliğini inkar etmiş ve onlara cevaben de bu ayet nazil olmuştur.¹³

10 "Seçilmiş Ata" tabiri, Yakup'un seçilmesine vesile olan güreşin anlatıldığı Tekvîn 32: 22-30 ve ikinci seçilişini ifade eden Beytel sunağının inşasının anlatıldığı 35: 9-15 pasuklarının Yahudi kültüründe yorumlanmasına binaen kullanılmıştır. Bkz. Aynur Yıldız (Çınar), "Yahudi ve İslâm Kutsal Literatüründe Hz. Ya'kûb ve Seçilmişlik Kavramı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma" (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2014), 176-202.

11 Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb Mâverdi, *en-Nükt ve'l-Uyûn Tefsîru'l-Mâverdi*, 7 cilt. (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, trz.), 1: 409.

12 Bakara 2: 135.

13 Ebû'l-Hasen Ali b. Ahmed Vâhidî, *Esbâbu Nüzûli'l-Kur'ân*, haz. Mâhir Yâsin Fahd (Riyad: Dâru'l-Meymân, 2005), 241; Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerîr Taberî, *Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*, 26 cilt. haz. Abdullâh b. Abdulmuhsin Turki (Kahire 2001), 5: 584-85; Fahreddin Razi, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzi/Mefâtihu'l-Ğayb*, 32 cilt. (Beyrut: Daru'l-Fikr, 1981), 8: 150; Ebî Abdillâh Muhammed b. Ahmed Kurtubî, *el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'ân*, 24 cilt, haz. Abdullah b. Abdulhasen Turki (Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 2006), 5: 203.

Zemahşeri'ye (ö. 538/1144) göre, Yahudilere getirilen yasakları anlatan En'âm suresinin 146. ayetinde¹⁴ bu yasakların sebebi olarak İsrailoğulları'nın isyankar tabiatları ve günaha bulanmaları gösterilmiştir. Zemahşeri Yahudilerin gerçeği gizlemek için söz konusu yasakları ataları Nuh, İbrahim ve Yakup'a isnat ettiklerini iddia etmiştir.¹⁵

Müfessirlerin aktardığına göre, Hz. Yakup Harran'dan Kenan'a döndüğü gece *Şânîr* adı verilen bir mevkide hırsız sandığı bir meklele sabaha kadar güreşirken siyatığından/baldırından yaralanır.¹⁶ Yakup, sakatlığı sebebiyle ağrısından uyuyamadığı için, bir daha siyatik sinirinin geçtiği hiçbir hayvanın etini yememeye yemin eder.¹⁷ Bazı rivayetlerde ise Hz. Yakup'un deve eti ve sütünü çok sevdiği için yememeye yemin ettiği belirtilir.¹⁸ Yakup'un yeminiyle ilgili Yahudilerin iddiası ise; onun, bu yasağı Allah'ın emriyle uyguladığı ve aynı yasağın Musa şeriatinde geçtiğidir. Ayette böyle bir iddianın "iftira olduğu" belirtilmiş ve Yahudiler yalanlanmıştır.¹⁹

Tefsirlerde Hz. Yakup'un yasağı ile ilgili başka yorumlar da bulunur. İbn Abbas'tan gelen bir rivayete göre, Hz. Yakup uyluk (*ırk*)

14Ayetin metni: "Biz Yahudilere tırnaklı hayvanların hepsini haram kıldık. Sığır, koyun ve keçinin sırt tarafları ile bağırsaklarına ve kemiklerine bitişik olan yağları hâric, iç yağlarını da haram kıldık. Biz onları azgınlıkları sebebiyle işte böyle cezalandırdık. Biz elbette doğru söyleriz; bütün bu anlattıklarımız doğrudur."

15Zemahşeri, *el-Keşşâf*, 4 cilt. (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2006), 1: 377-78.

16Mukâtil b. Süleyman'ın *Tefsîr*'inde *Şânîr* kelimesinin, kurban sunumu yapılan mezbah türü ufak mabedi ifade ettiği düşünülmektedir. Fakat kelimenin aslının İbranicede *Şinar Vadisi* olarak geçmesi, Mukâtil'in kavramı yanlış aktarmış olabileceğini düşündürmektedir. Buna göre, Yahudi bilgileri Şinar Vadisi'ni Sümer veya "deniz ülkesi" diye ifade edilen İran körfezi olarak yorumlamakta ve Tekvin'deki Babil Kulesi'nin inşa edildiği yerin de burası olduğunu belirtmektedirler. Bkz. Yitshak Haleva, *Tora ve Aftara*, 5 cilt, çev. Moşe Farsi (İstanbul: Gözlem Gazetecilik, 2010), 1: 65. Diğer yandan, Hz. Yakup'un güreş tuttuğu yerin Yabbuk (Yabok) Nehri, yani Ürdün civarı olduğu Tekvin 32: 22'de açıkça belirtilir. Dolayısıyla, belirtilen mevkinin İran körfezi olması muhal görünmektedir.

17Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil bin Süleyman*, 3 cilt, haz. Ahmed Ferîd (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2003), 1: 182; Muhammed Cemâluddîn Kâsimî, *Mehâsinu't-Te'vil*, haz. Muhammed Fuâd Abdalbâkî (Beyrut: Dâru'l-Haya'i'l-Kutubi'l-Arabiyye, 1957/h. 1376), 891-92.

18Razi, *Tefsîr-i Kebîr*, 8: 152; Kurtubi, *el-Câmi'*, 5: 203; Mâverdi, *en-Nükt ve'l-Uyûn*, 1: 409; Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, 13 cilt (İstanbul: Eser Neşriyat, 1979), 2: 1149.

19Mukâtil, *Tefsîr*, 1: 182.

ve uyluğa bağlı sinirlerin geçtiği bölgeyi kendisine haram kılmıştır. Başka rivayetlerde bu yasağa deve eti ve sütün de dahil edilir.²⁰ Bir yorumda Hz. Yakup'un kendine haram kıldığı şeyin, Tevrat'ta da yasaklanan, etin kanıyla yenmesi olduğu belirtilir.²¹ Bu yasağın sebebi kimine göre Hz. Yakup'un Allah'a verdiği bir söz, kimine göre ise onun sağlık sorunlarıdır.²² Zemahşeri söz konusu ayetin şer'i bir yasağı değil, Hz. Yakup'un kendine uyguladığı tıbbi bir perhizi açıkladığı gürüşündedir. Benzer şekilde Kâsimî (ö. 1914) de onun bu uygulamasını bir hastalık perhizi olarak görür.²³ Ayrıca bu yasağın amacının nefsi terbiye etmek olduğu da söylenir. Başka bir deyişle, pek çok dinde olduğu gibi, Hz. Yakup da zühd hayatı için kendine et yeme yasağı getirmiş ve böylece nefsin terbiye etmeyi amaçlamıştır.²⁴ Gerek Zemahşeri gerekse Kâsimî'nin açıklamalarından yola çıkararak, ayetin amacının hukuki bir meseleye açıklık getirmek değil, Yahudilerin iddialarını yalanlamak olduğu söylenebilir.

Ayette dikkat çeken bir başka husus da Kur'an'ın, pek çok meselede olduğu gibi, Yakup Peygamber konusunda Tevrat'ı referans göstermesidir. Zemahşeri ayette geçen “*Kul fe'tû bi't-tevrâti fetlûhâ... / Tevrat'ı getirip okuyun...*” ibaresini, Ehlikitap'la yapılacak dinî tartışmalarda aslolanın Tevrat'tan delil getirerek onları susturmak olduğunu belirtir.²⁵ Hanif inancını konu alan sonraki ayette²⁶ Yahudilerin Kur'an'ın meydan okumasına verdikleri cevaba dair bir işaret göremiyoruz. Bu bakımdan Kâsimî, Kur'an'ın “Tevrat'ı getirip okuyun...” şeklindeki meydan okumasına, kitap-

20 Mukâtil, *Tefsîr*, 1: 182; Taberi, *Câmi'u'l-Beyân*, 5: 579-85; Kurtubi, *el-Câmi'*, 5: 203; Kâsimî, *Mehâsinü't-Te'vil*, 891; Tâhir ibn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 30 cilt (Tunus: Daru't-Tunus, 1984), 4: 9.

21 Harman, “Yahudilik,” *DİA*, 43: 275.

22 İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 4: 9.

23 Kâsimî, *Mehâsinü't-Te'vil*, 892.

24 Kâsimî, *Mehâsinü't-Te'vil*, 892; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 4: 9.

25 Bu durum, genelde Tevrat'ı muharref kabul eden İslami geleneğin, bu kutsal kitaba tavrının keyfiyetini şekillendirmesi açısından önemlidir. Duman, *Haksöz*, 1; “Yakup Peygamber Kısası ve Anakronizm,” http://www.fikribeyan.net/2104_Yakup-Peygamber-Kissasi-ve-Anakronizm---Cengiz-Duman.html, (eriş. tar. 10.06.2014), 5.

26 “Ey Peygamber! De ki: ‘Allah gerçeği söylemiştir. Artık İbrahim'in şirkten uzak tertemiz dinine uyun. Bilin ki o, kesinlikle müşriklerden değildi.’” (Âl-i İmran 3: 95)

larından hiçbir delil getirmedikleri için Yahudiler'in yalancı çıktıklarını ve sustuklarını belirtir.²⁷

Sonuç olarak Âl-i İmran suresinin 93. ayetinin öncelikle Medine'deki Yahudileri ve Yakup hakkındaki inançlarını muhatap aldığı söylenebilir. Dolayısıyla, bu ayetin içeriğini ve tüm referanslarını anlayabilmek için Yahudi kaynaklarına, özellikle de Tora'ya göz atmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz.

TORA'DA ATA YAKUP'UN İSRAİL'E DÖNÜŞMESİ VE UYLUK YASAĞI

Bu bölümde Âl-i İmran suresi 93. ayetin anlaşılması için gerekli olan Yahudi dinî tarihinden ve Tora'dan bilgileri ortaya koyacağız. Fakat, öncesinde Tora'nın Yahudiler için ne anlam ifade ettiğine dair kısa bir arkaplan sunmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz. Literal olarak "yasa, öğreti, töre..." anlamına gelen *Tora*,²⁸ gelenek tarafından Sina Dağı'nda Hz. Musa'ya indirilen, bizzat onun tarafından kaleme alınan ve yine onun aracılığıyla İsrailoğullarına iletilen vahiy olarak kabul edilir.²⁹ Bununla beraber, Tora terimi Yahudi geleneğinde çok geniş bir anlam yelpazesine sahiptir. Kimi zaman Musa Peygamber'e inen beşli kitap *Humaşe Humaşim* (Tekvin, Çıkış, Levililer, Sayılar ve Tesniye), *Neviim* (Peygamberler) ve *Ketuvim*'i (Kutsal Yazmalar) kapsayan Tanah'ın³⁰ tümüne Tora

²⁷Kâsimî, *Mehâsinü't-Te'vil*, 893.

²⁸Reuven Firestone, *Yahudiliği Anlamak*, çev. Ç. Erendağ ve L. Kartal (İstanbul: Gözlem Gazetecilik, 2004), 95; Nahum M. Sarna, "Biblical Literature: Hebrew Scriptures," *Encyclopedia of Religion*, 2: 878; Ömer Faruk Harman, "Tevrat'ın Yahudilik'teki Yeri ve Tevrat'a Yönelik Tenkit Faaliyeti," *Bütün Yönleriyle Yahudilik*, ed. Asife Ünal vd. (Ankara: Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2012), 27; Ömer Faruk Harman, "Yahudilik," *DİA*, 43: 197.

²⁹Tesniye 4:44.

³⁰*Tanah* kelimesi, bünyesindeki üç kitabın (*Tora-Neviim-Ketuvim*) baş harflerinden oluşan *TeNaKh* (תנ"ך) kelimesinden gelir. Tanah'ın muhtevası "Mûsa'nın Beş Kitabı" olarak bilinen *Tora*, Peygamberler/*Neviim* ve Kutsal yazılar/*Ketuvim* olarak bilinen 24 kitaptan müteşekkildir. Bkz. Ömer Faruk Harman, "Ahd-i Atık," *DİA*, 1: 494; Sarna, "Biblical Literature," 2: 878; "Tanakh," *Encyclopedia Judaica*, 19: 499. Günümüzde Tanah genellikle Eski Ahit/Ahd-i Atık (Bible) olarak da ifade edilir. Fakat bu kullanımın Yahudilik'teki Tanah'ı karşılamadığı belirtilmelidir. Çünkü Kutsal Kitap'a ilişkin "Eski ve Yeni Ahit" şeklindeki ayırım Hristiyanlara mahsustur. Bkz. J. Sydney Jones, *World Religion-Primary Sources* (London: Thompson Gale,

denirken,³¹ kimi zaman da –özellikle Rabbinik Yahudilik ve onun uzantısı olan Ortodoks ve Muhafazakar Yahudilik’te– Sözlü Tora/ *Talmud*, yani Tanah’tan rabbilerin yorumlarına kadar yazılı ve sözlü külliyyatın tümünü kapsar.³² Tora’nın Yahudiliği temsil eden en özlü ve kapsamlı sembol olduğunu söylemek abartılı olmaz.³³ Çünkü Yahudi geleneğinde Tora’nın kutsal kitap olmanın ötesinde bir anlamı ve değeri bulunur. Rabbinik kültür açısından Tora “evrensel yasa” veya “Tanrı’nın evrendeki kanunları” manasında kullanılır. Bu açıdan Rabbinik Yahudiliğin nazarında Tora’nın, İslam geleneğinde Allah’ın iradesi veya O’nun evrensel yasasıyla eş değer olduğu söylenebilir.³⁴ Bu yargıya en iyi örnek *Pirke Avot*’un evrensel düzenin üç temel üzerinde kaim olduğu ve ilk sıraya Tora’yı yerleştirdiği rivayetidir.³⁵ Diğer bir deyişle, Yahudilik’te Tora’nın Tanrı’nın *İrade* sıfatını ve *Levh-i Mahfuz*’u simgelediği bilinmelidir. Bu bakımdan Tora’nın ilahîliği ve değişmezliği Yahudiliğin on

2007), 5: 5; Harman, “Yahudilik,” 43: 197. Biz de çalışmamızda Yahudi literatürüne uygun olarak *Ahd-i Atik*, *Eski Ahit*, *Eski Antlaşma* gibi kavramlar yerine, *Tanah* veya *Kutsal Kitap* ifadesini kullanacağız.

31 John Barton ve John Muddiman, ed. *The Oxford Bible Commentary*, (New York: Oxford University Press, 2001), 12.

32 Yusuf Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi* (İstanbul: Gözlem Gazetecilik, 2001), 3: 738; Harman, “Tevrat,” 27-28; Louis Isaac Rabinowitz, “Torah,” *Encyclopedia Judaica*, 20: 39.

33 Martin S. Jaffee, “Torah,” *Encyclopedia of Religion*, 13: 9230.

34 Jean Bottero, Marc-Alain Oukanin ve Joseph Moingt, *İnancın En Güzel Tarihi* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012), 52; Rabinowitz, “Torah,” *Encyclopedia of Religion*, 20: 40. Bu anlamda midraşlar Tora’nın evrenin yaratılışından önce Tanrı katında yazıldığını ve Tanrı’nın dünyanın yaratılışını bile ona danıştığını zikreder. Rivayetlere göre Tanrı dünyayı yaratmaya karar verdiğinde Tora’ya danışır. Tora, Tanrı’ya orduları olmayan ve hakimiyetini oturtamayan bir varlığa hiç kimsenin boyun eğmeyeceğini söyler. Ardından Tora insanların günahkâr fitratları sebebiyle yüzünde birçok günah işleyecekleri ve Tanrı’ya itaat etmeyeceklerine dair çekincelerini de belirtir. Tanrı da önce pişmanlık duygusunu yaratacağını ve böylece doğru yola dönmeleri için günahkârlara fırsat tanıyacağını belirterek Tora’nın kuşkularını giderir. Bkz. Louis Ginzberg, *The Legends Of The Jews*, 4 cilt, çev. Henrietta Szold (London: The Johns Hopkins University Press, 1998), 1: 3-4.

35 *Pirke Avot* (*Bilgelerimizin Öğretileri*), Tora’nın etik ve ahlaki değerlerinin Mişna’da anlatıldığı bölümün adıdır. “Avot-Babalarımız” ifadesinden de anlaşıldığı gibi, baba nasihatleri gibi içten Rabbi öğretilerini kapsamaktadır. *Pirke Avot*, çev. Rav Naftali Haleva (İstanbul: Gözlem Gazetecili Basın ve Yayın A. Ş., 2004), 1:2.

üç şartından ikisidir.³⁶ Midraşlarda vahyinden çok önce Atalar İbrahim, İshak ve Yakup'un Tora eğitiminden geçtiğinin belirtilmesi, Yahudi geleneğinde Tora'nın kutsal kitaptan öte bir değer taşıdığını gösterir.³⁷

Yahudi zihninde böyle geniş bir Tora algısı olması ve ataların – bilhassa Yakup'un– eğitimlerinin bile Tora'ya dayandırılması, bu kutsal kitabın kadimliğine yapılan bir vurgudur. Bu bakış açısıyla, Ata Yakup'un hayatının her aşaması tanrısal bir yasa gibi telakki edilmiş olmalıdır. Kur'an da Âl-i İmran 93. ayette böyle bir kutsal metin algısına seslenmiş ve bu peygamber üzerinden söz konusu algıyı eleştirmiştir. Bu sebepten, ayette geçen *İsrail* adı ve *Yakup'un Yasakları* gibi mevzuları Tora'ya dayalı olarak açıklamak lüzumu doğmaktadır. Şimdi biz bu iki mevzuyu başta Tora olmak üzere Yahudi dinî literatürü açısından anlamaya çalışacağız.

İsrail mi, Yakup mu?

Âl-i İmran suresi 93. ayetin ilk kısmında geçen, “Tevrat indirilmeden önce –İsrail'in (Yakup'un) kendisine yasak ettikleri hariç– diğer bütün yiyecekler İsrailoğullarına helal idi.” ifadesinde ata-peygamberin özellikle *İsrail* olarak anıldığı görülür. Yakup'un İsrailoğullarının atası olması hasebiyle, Kur'an'ın Yahudi ulusunun kökenini *benî İsrâ'îl/İsrailoğulları* şeklinde ona izafe ettiğini biliyoruz. Peki, Kur'an'ın diğer kısımlarında çoğunlukla şahsının Yakup olarak anılmasının aksine,³⁸ bu ayette İsrail olarak anılmasının hususi bir sebebi var mıdır? Ya da ayeti incelerken ata-peygamberin adını İsrail değil de Yakup olarak ifade etmemiz ayetin anlamında herhangi bir probleme neden olur mu? Bu çalışmada kaynak olarak kullandığımız tefsirlerin hiçbirinde Yakup'un özellikle İsrail olarak anılmasının sebebine dair herhangi bir açıklama bulamadık. Müfessirler genellikle ayetin nüzul sebebi olarak Hz. Yakup'un uyluk yasağının başlama hikayesini zikretse de, İsrail adının kullanıl-

36Louis Jacobs, “Judaism,” *Encyclopedia Judaica*, 11: 512.

37 *Midraş Rabba: Bereşit*, 10v; 1: 68/11e; *Sefer Ha Yashar*, 26:17; 29/11, 72; Ginzberg, *Legends*, 1: 316; *Tora ve Afiara*, 1: 185; Michael Levin, *Yahudi Ruhaniyeti ve Mistisizmi*, çev. Estreya S. Vali (İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A. Ş., 2006), 65.

38Yakup Peygamber'in İsrail adıyla Kur'an'da anıldığı bir diğer yer de Meryem suresi 58. ayettir. Fakat bu ayette İsrail adının kullanımı bizzat onun şahsıyla değil, İsrailoğullarının atası olarak anılmasıyla ilişkili olduğu için konumuz dışındadır.

masına yönelik herhangi bir açıklamada bulunmazlar. Biz burada İsrail adının kullanılmasının bir maksada matuf olduğunu, büyük oranda Yahudi kaynaklarını kullanarak göstermeye çalışacağız.

Tora ve diğer Yahudi kaynaklarında Yakup'un İsrail olarak anılma hikayesi, ata-peygamberin doğumundan ölümüne kadarki inişli çıkışlı hayatını kapsamasının yanı sıra, özelde onun ilahî seçilmişlik sayesinde itibarını kurtarma ve bir toplumun atası olmaya hak kazanma sürecini anlatır. Ata-peygamberin adının değişim hikayesini, doğumunda kendisine Yakup adının verilmesinden başlatmak ve bu adı onun "ikincil olma", (akev/ עקב) dolayısıyla seçilmiş olmama durumuna işaret ettiğine vurgu yapmak gerekir. Burada, antik dünyada "ilk doğan" (*behor*) olmanın ailenin seçkin çocuğu olma anlamına geldiğini ve sonraki evlatların bu haktan mahrum kaldığını belirtmemiz gerekir. Yakup'un Tekvin'in yarısını kaplayan yirmi beş bölümlük biyografisi onun, ilk doğan olmasını engellemek için ikizi Esav'ın topuğunu tutmasıyla başlar.³⁹ Bu yüzden Ata İshak ona *Yakup/Yaakov* (עקב) adını verir.⁴⁰ Bu isim anlam bakımından oldukça sorunludur. Zira ilk bakışta "ikincil, müteakip olan" şeklinde anlaşılan Yakup ismi, etimolojik açıdan İbranice "kandırmak, engellemek, devirmek" anlamındaki *le'akev* (לעקב) köküne bağlanır.⁴¹ Bu köke bağlanan isim bilginlerce "hilekâr, topuk tutan, çelme takan" şeklinde anlaşılmıştır. Dolayısıyla, Yakup'un gençliğinde ağabeyi Esav'ın ilk doğan oluşu ve babası İshak'ı kandırarak seçilmişliği elde etmesi,⁴² "hilekâr" anlamına gelen bu isimde tezahür eder. Diğer taraftan, Yahudi alimlerinin önemli bir kısmı, ismin etimolojik kökünü göz ardı ederek, bu ismin "galip,

39 Yair Zakovitch, *Jacob—Unexpected Patriarch* (London: Yale University Press, 2012), 17.

40 Tekvin 25:26.

41 Frederick E. Greenspahn, "Jacob," *Encyclopedia of Religion*, 7: 4757; Nahum M. Sarna, "Jacob," *Encyclopedia Judaica*, 11: 20.

42 S. H. Smith, "Heel and Thigh: The Concept Of Sexuality In The Jacob-Esau Narratives," *Vetus Testamentum* 40/4 (1990): 464; Cuthbert A. Simpson ve Walter Russell Bowie, "The Book of Genesis," *The Interpreter's Bible*, 12 cilt. 437-829. (New York: Abingdon-Cokesbury Press, 1952), 1: 665; De Vaux, *Israel*, 169; Zakovitch, *Jacob*, 35. Aslında *Ya'kûb* adının "düzenbaz, hilekâr" gibi manalarla kullanılmasıyla ilgili Tanah'ta başka ifadelere de rastlanır: *Esav*, "Ona boşuna mı Yakup diyorlar?" dedi, "İki kezdir beni aldatıyor" (Tekvin 27:36); *Herkes dostundan sakınsın. Kardeşlerinizin hiçbirine güvenmeyin. Çünkü her kardeş Yakup gibi aldatıcı...* (Yeremya 9: 4); *Yakup ana karnında kardeşinin topuğunu tuttu...* (Hoşea 12: 4).

muzaffer” anlamına geldiğini ifade etmiştir.⁴³ Fakat Yahudi bilgilerin, Yakup ismine dair yok etmeye çalıştığı bu olumsuz anlam, onun güreş hikayesiyle yeniden ortaya çıkmıştır.

Kendisine verilen muammalı isim tezahür edercesine Yakup gençlik döneminde önce Esav’la ilk doğan (*behor*) takası yapar.⁴⁴ Bunu ele geçirdikten sonra da babası Ata İshak’ı kandırarak ağabeyinin ilahî seçilmiş olma (*beraha*) hakkını çalar.⁴⁵ Seçilmiş büyük evlat olma üstünlüğünü kardeşine kaptıran Esav onu öldürmeye azmedince, Yakup da çareyi Harran’a dayısı Laban’ın yanına kaçmakta bulur. Aradan yirmi yıl geçip çoluk çocuk sahibi olduktan sonra Yakup yeniden vatanına dönmeye karar verir. Yakup’un dönüşü, bu makalede ele aldığımız ayetin yorumu açısından önemli olduğu için açıklanmaya değerdir. Tora’da Yakup’un Kenan’a girişi, yerleşme süreci ve bu süreçte başına gelenleri geçmişteki hatalarından kaçamayan ve onları telafi etmeye uğraşan bir insanın, Tanrı tarafından seçilmeyi hak edişini anlatan bir ibret öyküsü olarak okumak mümkündür. Yakup, Peniel’de ilahî bir varlıkla tehlikeli bir yüzleşmeye maruz kalır.⁴⁶ Bu varlıkla güreşen Yakup’un geçmişin kirinden arındığı ve “Tanrı’nın vekili/galibi/müttaki kulu” gibi anlamlara gelen İsrail adını kazandığı görülür. Ayrıca, bu sayede

43 *Sefer Ha Yashar*, (Salt Lake City: J. H. & Company, 1887), 26: 17; 28: 18; *Midraş Rabbah: Bereşit* 3: 10v; Ginzberg, *Legends*, 1: 316; *Tora ve Aftara* 1: 185. Yakup ismindeki bu pejoratif anlamı yok etme çabalarını İslam geleneğinde de görmek mümkündür. Genellikle peygamberlerin günah işlemeyeceği inancından kaynaklanan bir hassasiyetle İslam ulemâsı bu adı “Allah’ın müttaki kulu” gibi bir anlama yormuştur. Kanaatimizce ulemâmızın Ata-Peygamber’in hayatıyla ilgili her türlü ayrıntıyı Tora’dan anlatmasına rağmen söz konusu anlamlandırmayı temizleyerek sunması anakronik bir çaba olmaktan öteye geçememiştir. Bkz. Yıldız, “Ya’küb,” 232-33. Ayrıca makalemizin henüz yayın aşamasındayken çıkarak bizi şaşırtan Salime Leyla Gürkan’ın “İsrâil ve Ya’küb İsimlerinin Etimolojisi Üzerine Bir Değerlendirme” (*İslâm Araştırmaları Dergisi* 38 (2017): 233-244) isimli araştırma notu da söz konusu meseleye örneklik teşkil eder. Eğer Hocamız bu başlıklı notunu makalemizin arefesinde değil de akademik literatürde Hz. Yakup’la alakalı hiçbir Türkçe kaynağın bulunmadığı tez çalışmamız öncesinde yayınlamış olsaydı, seve seve istifade ederdik.

44 “*Yakup, ‘Önce sen ilk oğulluk hakkını bana ver’ diye karşılık verdi...*” Tekvin 25: 31-34.

45 “*İshak, ‘Kardeşin gelip beni kandırdı’ diye karşılık verdi, ‘Senin yerine o kutsandı’.*” Tekvin 27: 27-29.

46 *Peniel* adı “Tanrı ile yüz yüze gelinen bölge” anlamındaki Tekvin 32: 25-32’de geçen Yakup’un Yabok nehri kıyısında ilahî varlıkla güreşmesinin anısına kendisinin koyduğu bir isimdir. Bkz. Tekvin 32: 30.

hem onun “hilekâr” anlamındaki ilk isminin kötü ünü unutulacak hem ilahî kutsanma kazanılacak hem de Ata İbrahim’le ve kendisiyle Allah arasında yapılan ahitte geçen, İsrail soyunun seçilmişliği⁴⁷ resmî olarak onaylanmış olacaktır.⁴⁸

Çağlar boyu Yakup’un güreştiği varlığın kimliği ve niteliği hakkında kesin bir kanaat hâsıl olmamıştır. Bu rakibin; Tanrı’nın kendisi, melek, şeytan veya insan olabileceği hususunda farklı görüşler mevcuttur. Onun bizzat Tanrı olduğunu düşünen ve bu konuda en büyük delil olarak Tora’yı gösterenlere karşı, onun melek olduğunu savunanlar Hoşea 12:4’te geçen “melekle güreşip yendi...” şeklindeki ifadeyi dayanak almaktadır. Onun şeytan olduğunu düşünenlerse, güreşin gece vakti su kenarında gerçekleşmesi ve gün doğunca rakibin kaybolması gibi unsurları vurgulamıştır.⁴⁹ Elbette burada, antik dönem toplumları arasındaki cin-şeytan inançlarının yorumları etkilediğini de söylemek gerekir. Fakat Talmud ulemâsının, bu varlığı Tanrı’nın meleği ve Yakup’un İsrail’e dönüş-

47 Ata İbrahim’le Tanrı arasındaki ahidin içeriği şöyledir: “*Seni büyük bir ulus yapacağım. Seni kutsayacak, sana ün kazandıracağım. Bereket kaynağı olacaksın. Seni kutsayanları kutsayacak, seni lanetleyeni lanetleyeceğim. Yeryüzündeki bütün halklar senin sayende kutsanacak.*” (Tekvin 12: 2-3). “*Seni çok verimli kılacağım, soyundan uluslar doğacak, krallar çıkacak. Antlaşmamı seninle ve soyunla kuşaklar boyunca, sonsuza dek sürdüreceğim. Senin, senden sonra da soyunun tanrısı olacağım. Bir yabancı olarak yaşadığın toprakları, bütün Ken’an ülkesini sonsuza dek mülkünüz olmak üzere sana ve soyuna vereceğim. Onların Tanrısı olacağım.*” (Tekvin 17: 6-8). Ata Yakup ile yapılan ilahi antlaşmanın da metni şu şekildedir: “*Atan İbrahim’in, İshak’ın Tanrısı Rab benim. Üzerinde yattığın toprakları sana ve soyuna vereceğim. Yeryüzünün tozu kadar sayısız bir soya sahip olacaksın. Doğuya, batıya, kuzeye, güneye kadar yayılacaksınız. Yeryüzündeki bütün halklar sen ve soyun aracılığıyla kutsanacak. Seninle birlikteyim. Gideceğin her yerde seni koruyacak ve bu topraklara geri getireceğim. Verdiğim sözü yerine getirinceye kadar senden ayrılmayacağım.*” (Tekvin 28: 13-15).

48 *The Interpreter’s Bible* 1: 722; Zakovitch, *Jacob*, 100.

49 Josephus Flavius, *Complete Works of Josephus Antiquities of the Jews The Wars of Jews Against Apio*, cilt 3 (New York: Bigelow, Brown & Co., 2010), 2, 69; *Jubilees*, çev. R. H. Charles (London: Adam and Charles Black, 1902), 29: 13; *Pirke de Rabbi Eliezer*, çev. Gerald Friedlander (London: Kegan Paul T. T. & Co. Ltd., 1916), 37/49A, 281-82; *Sefer Ha Yashar*, 32/48-50; *The Interpreter’s Bible*, 1: 725; Jeffrey M. Cohen, “Jacob’s Paradoxical Encounters,” *Celebrating Our Freedom* 29: 1 (2001): 2-3; Robert Graves ve Raphael Patai, *İbrani Mitleri*, çev. Uğur Akpur (İstanbul: Say Yayınları, 2009), 321-22; Zakovitch, *Jacob*, 102. Tora’da “*Çünkü Tanrı’yla, insanlarla güreşip yendin.*” (Tekvin 32: 28) ifadesi geçse de, midraşlarda farklı anlamlar benimsenmiştir. *İsrail* adının muhtelif anlamlarına yönelik olarak bkz. Yıldız, “Yak’üb,” 182-88.

mesini de ona indirilen ilahî kelimeler olarak yorumladığı vurgulanmalıdır. Diğer bir deyişle, bu olay Yakup'un vahiy tecrübesinden başka bir şey değildir. Bu sebeptendir ki güreş olayı sadece Yakup'un seçilmesiyle sonuçlanmamış, ayrıca Âl-i İmran 93. ayette geçen ve sonraki kısımda ayrıntılarını açıklayacağımız uyluk yeme yasağı getirilmiştir.⁵⁰ Neticede Ata Yakup, Ürdün nehri kenarında kimle güreşmiş olursa olsun, İsrail adını alarak ilahî seçilmişliğe kavuşmuştur.

Ata Yakup'un karakterinde, bu ismi almasını ve eski adının kötücül anlamından kurtulmasını sağlayan iki niteliğin olduğu söylenir. Bunlardan ilkinde göre, Yakup yüce bir maneviyat istemekte, fakat bu hedefe giden yolun dünyevi şartlara bağlı olduğunu iyi bilmektedir. Onu Esav'la "ilk doğan" takası yapmaya ve babasından ilahî kutsanmayı çalmaya iten şey bu farkındalıktır. İkinci özelliği ise, sonuç ne olursa olsun azimle hedefine yönelmesidir. Bu azim, total kalması pahasına, güreşten galip çıkmasını sağlamıştır. İşte bu iki nitelik gün doğarken gitmek için ısrar eden rakibini kendisini kutsamadan göndermemekte direten Yakup'ta net olarak görülür.⁵¹ Sonunda ilahî varlık, Yakup'u şu ifadelerle kutsar:

— İsmi ne?

— Ya'kûb

— Bundan böyle isminin 'Ya'kûb' olduğu söylenmeyecek; [adın] 'İsrâil' [olacak]. Çünkü hem İlahî bir varlıkla hem de insanlarla mücadele ettin ve üstün geldin."⁵²

Adına yapılan İsrail eklemesiyle Yakup'un kaderi artık değişecektir.⁵³

Buraya kadar Yahudi kaynaklarından aktardığımız, Yakup'un İsrail'e dönüşüm hikayesi Âl-i İmran 93. ayetin yorumu açısından elzemdir. Çünkü bahsi geçen ayette Yakup yerine hususiyetle İsrail adının zikredilmesinin temelinde Tora'da anlatılan isim değişikliğine ve bu olayın Yahudi bilinç altında işgal ettiği yere işaret edilir. Yüce Allah, İsrail adı vasıtasıyla Yahudilere atalarının dönüşümünü hatırlatmakta ve onların, peygamberliğini sorguladıkları Hz. Muhammed karşısındaki tavırlarına göndermede bulunmaktadır.

50Chullin, 91a.

51 *The Interpreter's Bible*, 1: 723.

52Tekvin 32: 28-29.

53Zakovitch, *Jacob*, 102.

Yakup'un Uyluğundan Sakatlanması ve Uyluk Yeme Yasağı

Âl-i İmran 93. ayette geçen “İsrâil’in kendisine yasak ettikleri hariç...” ifadesindeki “yasaklanan” şey nedir ve Medine Müslümanları ve Yahudileri arasında neden polemik konusu haline gelmiştir? Müfessirlerimiz bunu genellikle devenin eti, sütü ve uyluğu olarak açıklamışlardır. Fakat yasağı Yakup’un kendisine koyduğu ve İsrailoğulları da ona uyduğu için, söz konusu yasakla ilgili bu sorunun cevabını Yahudi kaynaklarında aramanın daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Konuyla ilgili olarak Tekvin’de şu ifadeler geçmektedir:

“Penuel’den ayrılırken güneş onun üzerine ışıdı. Uyluğu sebebiyle to-pallıyordu. Bu sebeple İsrailoğulları bugüne kadar, uyluk yuvasında bulunan yerinden oynamış siniri yemezler. Zira [yabancı] Ya’kûb’un uyluk yuvasına, yerinden oynamış sinirin olduğu yere vurmuştu.”⁵⁴

Tora, söz konusu yasağın özellikle uylukla ilgili olduğunu belirtir. Peki uyluk nedir ve hususiyetle yasaklanmasının ne gibi bir gereke-çesi olabilir? İbranicesi *yereh* (ירך) olan uyluk, aslında kalça kemiği demektir. Uyluk, Tanah’ta özellikle iki anlamda kullanılır. Bunların ilki ve en çok kullanılanı Yakup hakkındadır ve *yotsee yereh Yaa-kov* (יעקב-ירך יצא), yani “Yakup’un uyluğundan çıkanlar”⁵⁵ anlamına gelir. Bu kullanımla Yakup’un özel olarak on iki oğlu, genel olarak da zürriyeti kastedilir.⁵⁶ Kelimenin ikinci anlamı ise mecazidir ve *ahdi* simgeler. Tora’da, ataların yeminleştikleri kişilerin uyluklarına dokunma geleneği⁵⁷ sözleşme esnasında yapılan el sıkışma gibi sembolik bir anlam taşır. Buradan yola çıkarak uyluğun İbrahim’in Tanrı’yla ahdinin işareti olarak sünnete (*brit mila*/תירב הלימ) gön-dermede bulunması⁵⁸ daha açık anlaşılabilir. Bu sembolik uygulama, edilen yemine Tanrı’yı şahit tutmak anlamına gelir. Yahudi-ler bugün böyle bir yemin şekli yerine, kutsal addedilen nesnelere dokunarak yemin ederler.⁵⁹ Bu da söz konusu dönemde uyluk ve ona bağlı cinsel organın kutsal sayıldığı şeklinde yorumlanabilir ki, tarihte cinsel uzvun kutsallığına yönelik çok sayıda örnek bulmak

54 Tekvin 32: 32-33. Bu çeviri ve Tora numaralandırma sisteminin *Tora ve Aftara*’dan alındığı bilinmelidir. İlgili bölüm Kitabı Mukaddes Şirketi’nin *Kutsal Kitap*’ında Yaratılış 32: 31-32’de yer almaktadır.

55 Yaratılış 46: 26; Mısır’dan Çıkış 1: 5.

56 Smith, “Heel and Thigh,” 469; *Tora ve Aftara*, 1: 252, 379; 2: 2.

57 Yaratılış 24: 2, 9; 7: 29.

58 Yaratılış 17: 10-13.

59 *Tora ve Aftara*, 1: 161.

mümkündür. Diğer yandan, bu yemin şeklini Tanrı'yla ahdin dışında, antik dönemde tanrılara itaatin sembolü olarak görenler de vardır. Çünkü, özellikle kendilerini ana tanrıçaya adayan rahiplerin, cinsel uzuvlarını keserek hadım olmaları itaatin sembolik bir ifadesidir.⁶⁰

Farklı bir yaklaşım, uyluğun yukarıdaki iki anlamını da birleştirerek, Yakup'un uyluğundan yaralanmasını güreş esnasında cinsel organına aldığı bir darbeden kaynaklandığı şeklinde yorumlamaktadır. Buna göre, onun cinsel organından yaralanması Yakup soyuna miras kalacak Kenan toprağında yeşerecek olan bereketli bir zürriyeti ifade eder.⁶¹ Diğer taraftan, Zohar'ın, uyluğu üç ataya benzetmesi ve bu üçünü kainatın temelini oluşturan üç unsur olarak görmesi yukarıdaki benzetmeye yakındır.⁶²

Tekvin 32: 32'de geçen ifadede Ata Yakup'un güreş esnasında uyluğundan yaralanması ve buna bağlı olarak sakatlanması anlatılır. Gerçi Yakup'un güreş esnasında uyluğundan yaralanmasının mahiyeti tam olarak bilinmese de bugün tıp literatüründe *aşil tendonu parçalanması*⁶³ ya da kalça ve uyluk üzerindeki travmatik sinir yaralanması şeklinde bilinen bir sakatlanma türü olabilir. Bu sakatlanma türünde kişi bacak kaslarına, olması gerektiğinden fazla yüklendiği için, bağcık ve dokularında çeşitli sorunlar ortaya çıkar. Her tendon yırtılması bir sakatlık meydana getirmese de bilhassa spor aktivitesini kaybedecek derecede sakatlanmalara yol açtığı bilimsel olarak ispatlanmıştır.⁶⁴ Kalçanın yerinden çıkarak uyluğa zarar vermesi güreşçiler arasında yaygın bir sakatlanma türüdür. Bu sakatlanma çok acı verdiği için ayağa tam olarak basmayı engel-

60 Tanrıçalar için kendilerini iğdiş eden din adamları hakkında ayrıntılı olarak bkz. Merlin Stone, *Tanrılar Kadınken*, çev. Nilgün Şarman (İstanbul: Payel Yayınları, 2000), 172-74; Erhan Altunay, *Paganizm-I* (İstanbul: Hermes Yayınları, 2014), 170.

61 Smith, "Heel and Thigh," 466-67.

62 Zohar: *Vayishlach*, 1/13.

63 *Aşil'in Tendonu* ifadesinin bir tıp vakası ismi olması *İlyada* destanındaki Troya Savaşı'nda büyük savaşçı ve yarı-Tanrı Aşil'in (Achillis) uyluğundan yaralanmasına bir gönderme taşır. Bu deyim tıp literatürüne ilk kazandıran kişi ise Belçika Louvain Üniversitesi'nde bir tıp profesörü olan Philippe Verheryen (ö. 1710) olmuştur. Bkz. Leslie Klenerman, "The History of the Tendo Achillis and Its Rupture," *The Achillis Tendon*, ed. Nicola Maffulli ve Louis C. Almekinders (London: Springer, 2007), 1.

64 Ali Moshiri ve Ahmad Oryan, "Tendon and Ligament Tissue Engineering, Healing and Regenerative Medicine," *Sport Medicine & Doping Studies* 3/2 (2013): 1-18.

ler. Uyluk kemiğinin yerinden çıkması bacağın uzamasına, kalça tendonlarının sıkışmasına ve kas spazmına neden olur. Bu yüzden kişi sürekli yalpalayarak yürür. Böyle bir sakatlanmaya dair bazı toplumlarda dikkat çekici inanç ve ritüeller mevcuttur. Örneğin Araplar arasında, cin çarpmasının insanın eklemeleri çıkmış gibi yalpalayarak yürümesine neden olacağı inancı yaygındır.⁶⁵ Böyle bir inancın varlığı Yakup'un meçhul rakibini ilahî bir varlıktan ziyade kötü bir ruh ve cin olarak yorumlayanları akla getirmektedir.⁶⁶

Modern yorumculara göre, "Uyluğu sebebiyle topallıyordu. Bu sebeple İsrailoğulları bugüne kadar, uyluk yuvasında bulunan yerinden oynamış siniri yemezler. Zira [yabancı], Yakup'un uyluk yuvasına, yerinden oynamış sinirin olduğu yere vurmuştu."⁶⁷ ifadesiyle bu sakatlanmanın İsrailoğullarına konan uyluk yasağıyla irtibatlandırılması sonradan gerçekleşmiştir. Buna göre 33. pasuk; uyluk ve buna bağlı siniri tarif ederek Yahudilik'teki yasağı temellendirme niyetiyle 32. bâbın sonuna eklenmiştir.⁶⁸ Diğer bir deyişle, 32. pasukta geçen "uyluk" ifadesinin, Yahudi şeriatında geçen bir yasağı ifade etmeyip, geçmişinde kibirli ve hilekâr olan Yakup'un mütevazî ve erdemli İsrail'e nasıl dönüştüğünü anlatan bir metafor olarak kullanıldığı görülür.⁶⁹ Bu açıklamaya göre, İsrailoğullarında zaten var olan uyluk yeme tabusunun, hikayede Yakup'un uyluğundan yaralandığının ifade edilmesiyle ilişkilendirilerek, buraya sonradan eklendiği ve yasalaştırıldığı düşünülmektedir. Fakat Talmud bunun bir metafor değil açık bir hükmü ifade ettiğini belirtir. Talmud'a göre, tıpkı lafızda geçtiği gibi, Tanrı meleği, Ata Yakup'a arkadan yaklaşip uyluklarından tutarak onu yere çarpmıştır. Yakup'un seçilmesine vesile olan bu olay bir vahiy tecrübesine işaret ettiği için, onun yasağı da tüm soyunu yükümlü kılmıştır.⁷⁰

Öte yandan, uyluk yeme yasağı bununla sınırla kalmamış, dinî hukukta uyluğun yanı sıra ona bağlı ana sinirin geçtiği tüm bacak kaslarını kapsayacak şekilde genişletilmiştir. İbranice *gid ha-naşe* (הגשה גיד) denen, anatomide de *siyatik sinir* olarak adlandırılan bu ana sinir, omuriliğin arkasından çıkarak cinsel organı leğen kemi-

65 Graves ve Patai, *İbrani Mitleri*, 322.

66 *The Interpreter's Bible*, 1: 722, 724; *Tora ve Aftara*, 1: 253; Graves ve Patai, *İbrani Mitleri*, 320; Zakovitch, *Jacob*, 101.

67 Tekvin 32: 32-33.

68 Smith, "Heel and Thigh," 468.

69 *The Interpreter's Bible*, 1: 722, 728.

70 Chullin, 91a.

ğine bağlar ve bacağın iç kısmından aşağıya uzanarak tüm bacağı kapsadığı için,⁷¹ Talmud bu sinirin de kesilip atılması gerektiğini hususiyetle belirtir.⁷² Buna göre, bir yiyeceğe asla siyatik sinirin tadının sinmemiş olması gerekir.⁷³ Omuriliğe bağlı bu siniri kastan ayırmak çok zahmetli bir iş olduğu için Yahudiler hayvanın but kısmını tümünden yememeyi tercih ederler.⁷⁴ Mezkur yasağı kalıcı hale getirmek için meçhul rakibin Yakup'un uyluğundaki siyatığı ısırarak parçaladığına dair rivayetler de zikredilir.⁷⁵

Bunun dışında, antik toplumların pek çoğunda uylukla ilgili bazı uygulamalar bulunduğunu belirtmek gerekir. Antik Kenan ve Fenike toplumlarında uyluk kutsal kabul edilirken,⁷⁶ İbraniler sadece kral ve asillerin hayvanın uyluk, yani but kısmını yemeye layık olduğunu düşünürdü.⁷⁷ Bazı yamyam kabilelerin savaşta ölen kahramanın ruhuna sahip olmak için özellikle uyluğunu yemeleri uylukla ilgili inançların yaygınlığını göstermesi bakımından dikkate değerdir. Günümüz doğu toplumlarında but kısmının etin en değerli yeri olarak görüldüğü ve özel misafirlere ikram edildiği hatırlanırsa, benzer anlayışın hâlâ devam ettiği iddia edilebilir. Öte yandan, Habeşçe *Shúlada* denen etin bu bölümünün, Habeşistan'da asil kan taşıyan insanlar tarafından yenmesi hâlâ haram kabul edilir. Çünkü onlara göre, but kısmı leş hükmündedir; hatta bir lokmanın diş minesini kıracağına ve Tanrı'nın gazabına sebep olacağına inanılır.⁷⁸ Yine J. Frazer'in belirttiğine göre, uyluk etiyle ilgili yasak dünyanın başka bölgelerinde de karşılaşılan bir durumdur. Örneğin Kızılderililer avlarını yerken her zaman tendonlarını ayırır ve bunu yemenin insanı kirlettiğine, çeşitli hastalıklar ve felaketler getirdiğine inanır. Bundan dolayı Kızılderililerde ve benzeri pek çok ilkel kabile töresinde bacak kaslarını yemek yasaklanmıştır.⁷⁹ Diğer yandan, Yakup'un güreş sonrası aksayarak yürümesi antik

71 Smith, "Heel and Thigh," 468; *Tora ve Aftara*, 1: 254-57.

72 Baba Bathra, 74b.

73 Chullin, 89b.

74 *Tora ve Aftara*, 1: 257.

75 John Jervis-White Jervis, *Bereşit - Genesis Elucidated: A New Translations from the Hebrew Compared with the Samaritan Text and the Septuagint and Syriac Versions* (London: Schulze and Co., 1852), 453.

76 Graves ve Patai, *İbrani Mitleri*, 324.

77 I. Samuel 9: 23-24.

78 Jervis ve Jervis, 453.

79 James G. Frazer, *Altın Dal*, çev. Mehmet H. Doğan (İstanbul: Payel Yayınları, 2012), 122-23.

dönemde Baal ritlerindeki rahiplerin topallama dansını⁸⁰ anımsatmış, bu sebeple de Yahudilerce kerih görülmüş olabilir. Ayrıca Eriha'daki Bet Hoglah'da topallayarak yapılan halk dansları, Yakup'un Kenan'a topallayarak girişine benzetildiği ve memleketine muzaffer şekilde girdiğine işaret ettiği de konuya dair zikredilen görüşler arasındadır.⁸¹

Bunlara ek olarak, uyluk yasağına Yahudilere derin tarihsel acılarını hatırlatan bir sembol olarak da bakılmıştır. Kenan'da Esav'la karşılaşacakken ilahî bir varlıkla gürleşen ve topal kalan Ata Yakup'un durumu, Talmud'da, Esav soyundan geldiği farz edilen güçlü Roma İmparatorluğu karşısında topal bir adam gibi kalan seçilmiş halk İsrailoğullarının durumuna benzetilmiştir.⁸² Yani İsrail'in gürleşiyse gelen seçilmişlik anlayışı, Yakup'un uyluktan sakatlanmasıyla, Yahudiliğin hep ağır aksak devam edeceği şeklindeki psikolojik bir algıya dönüşmüştür. Bu sebeple, dinsel algılarını yoğun metaforlarla açıklayan Yahudiler için uyluğun, derin bir tecrübeler ağını ve karamsar Yahudi psikolojisini hatırlattığını söylemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında Âl-i İmran 93. ayetle bu seçilmişlik psikolojisinin hedef alındığı söylenebilir. Diğer yandan Kur'an, ilgili yasağın kökenine inerek, Yahudi şeriatındaki kimi uygulamaları da bir bakıma tartışmaya açmıştır.

ÂL-İ İMRAN SURESİ 93. AYET BAĞLAMINDA YAHUDİ TORA VE ŞERİAT ANLAYIŞININ SORGULANMASI

Ata-peygamber Yakup'un kendine koyduğu yasaklar, aslı itibarıyla hem Tora kronolojisini hem de şeriatın kaynağı ve değişmezliği tartışmalarını ihtiva eden bir konudur. Kur'an Yakup'un yasaklarını Tora bağlamında ele alırken, Yakup'un bu kutsal kitapta

80I. Krallar 18: 26.

81 Graves ve Patai, *İbrani Mitleri*, 323-24.

82Avodah Zarah, 11b. Burada Hz. Yakup'un meçhul varlıkla gürleştiği öncekinde ağabeyi Esav'la görüşeceği hatırlanmalıdır. Yahudiler için Esav ve Yakup'un durumu ile İsrailoğulları ve Roma İmparatorluğu arasında daima bir analogi kurulmuştur. Midraşlarda bu analogi şöyle ifade edilir: "Ya'kûb'un soyundan kırk peygamber çıkarken, Esav lordlarıyla övünecek. Eğer Esav'ın prensleri varsa Yakup'un kralları olacak. İsrail ve Roma olarak adlandırılan bu iki topluma cümle âlemin kin duyması mukadderdir." (*Midraş Rabba: Bereşit*, 3: 7b, 14; Ginzberg, *Legends*, 1: 314). Yakup ve Esav arasındaki kapışmanın ayrıntıları için bkz. Yıldız, "Ya'kûb," 69-112.

geçen hayatı hikayesine ilişkin anlatılara dikkat çekmiş, hatta Yakup yerine İsrail isminin zikredilmesiyle olayın tarihsel gerçekliğine vurgu yapmıştır. Başka bir ifadeyle, Kur'an bu olayın gerçekliğini veya Tora'daki halini mevzu bahis etmemiş, aksine hikayeyi Tora'da geçtiği şekliyle kabul ederek Yahudilerin iddialarına delil olarak sunmuştur. Böylece Kur'an Yahudi tarihi ve kronolojisine aşinalığını Medineli Yahudilere göstermiştir. Buradan Kur'an'ın, Medineli Yahudilerin benimsediği Tora metnini esas aldığı, diğer bazı ayetlere⁸³ bakılarak ulaşılabilecek bir sonuçtur. Dolayısıyla, Kur'an'ın bu ayetle tartışmaya açtığı konu Tora ve Tanah bilgilerinin doğruluğu değil; ellerinde kanonik bir metin olduğu halde, Yahudilerin Tora kronolojisini kasıtlı olarak birbirine karıştırmaları, Yakup'a ait yasakları Musa şeriatına aitmiş gibi göstermeleri, gerek Tora'da gerekse genel olarak tanrısal yasada neshin asla söz konusu olmadığını iddia ederek Kur'an hükümlerini ve Hz. Muhammed'in nübüvetini yalanlamalarıdır.

Söz konusu ayetteki bu tartışmanın temelinde Yahudilerin Tora algısına dayanan şer'î hukuk anlayışının yattığını düşünüyoruz. Çünkü, her ne kadar Yahudiler ve Müslümanlar şeriatın kaynağını temelde ilahî kabul ediyor olsalar da bu iki dinî gelenekteki kutsal kitap ve şeriat algısı arasında önemli farklar bulunmaktadır. Bu durum özelde konu edindiğimiz ayeti, genelde de Kur'an'da geçen Yahudilik ve Tora'yla ilgili ayetleri anlamada büyük önem taşımaktadır. Bilhassa Tora ile ilgili Kur'an'da geçen ayetlerin doğru anlaşılabilmesi için, dönemin Yahudilerinin onu nasıl anladığını tespit etmek gerekmektedir. Dolayısıyla, İslami gelenekte Tevrat adı verilen kitap ile Yahudilerin Tora dediği kitabın aynı olup olmadığı sorulması gereken bir sorudur. Eğer değilse, aralarında ne gibi farklar bulunmaktadır? Benzer soruları onların teşri anlayışı için de sormak mümkündür: Emir ve yasakların kaynağını ilahî kelimeler olan Tora'dan aldıklarını iddia eden Yahudiler, ilahî kelamın muhatabı Hz. Muhammed olduğunda neden farklı bir tutum benimsemiş ve ona gelen vahyi sorgulamışlardır? Bunun sadece kıskançlıktan kaynaklandığı düşünmek yeterli midir?

Medine'deki Yahudilerin elinde dört yüz yıldır yeknesak bir metin olarak bulunan Tanah anlamındaki Tora, Hz. Muhammed döneminde kanonik bir konuma erişmişti. Daha açık bir ifadeyle, Medineli Yahudilerin benimsediği Tora metni Tanah'ın tümünü kapsıyor ve yüksek ihtimalle bu metnin tümüne Tanah yerine Tora

83 Bakara 2: 41, 89; Âl-i İmran 3:3; Nisâ 4: 47; Mâide 5: 43, 44-45, 66, 68.

deniyordu. Bunun en büyük delili yine Kur'an'dır; zira Kur'an'da Tevrat hikayeleri olarak gündeme getirilen Talut-Calut, Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Eyyub ve Hz. Yunus'a dair hikayeler Musa Peygamber'e indirilen Beşli Kitap'ta (*Humaşe Humaşim*) değil, Tanah'ın diğer kitapları olan *Neviim* ve *Ketuvim*'de yer almaktadır. Dolayısıyla Tanah'ın, Kur'an'da Tevrat olarak bahsedilen kutsal metin olduğu rahatlıkla söylenebilir. Hz. Muhammed zamanında dinleri büyük oranda şekillenmiş olan Medine Yahudilerinin, kendilerinden önceki iki bin yıllık dönemin aynı kanonik Tora ile geçtiğine inanmaları doğal karşılanabilir. Hele Tora'nın evrensel ve değişmez bir yasa olduğuna yönelik inanç da söz konusu olunca, atalar döneminde henüz mevcut olmayan bir metni tüm zamana teşmil etmiş olabilirler. Nihayetinde her dinin mensuplarında kutsal metne dair böylesi bir algının bulunması doğal kabul edilmelidir.⁸⁴ Fakat mesele akademik bir incelemenin konusu haline geldiğinde, eleştirel bir okuma kaçınılmazdır. Bu bağlamda, Kur'an'ın, Âl-i İmran suresi 93. ayet bağlamında, Yahudi zihniyetindeki bu yanlış kronolojiyi düzelterek ata-peygamberleri Yahudi şeriatına dahil etmediğini ve bu yanlış tarih anlayışıyla Hz. Peygamber'in suçlanmasını reddettiğini görüyoruz. Öte yandan, Kur'an'da Yahudilerin Tora kronolojisini kasıtlı olarak karıştırmalarına dair örnekler, incelediğimiz ayetle sınırlı değildir. Yahudilerin ata-peygamber İbrahim'in Yahudi olduğuna dair iddialarına verilen cevap buna güzel bir örnektir: "Ey Kitap Ehli! İbrahim hakkında niçin tartışıyorsunuz? Oysa Tevrat da İncil de ondan sonra indirilmiştir. Siz hiç düşünmüyor musunuz?"⁸⁵

Sonuç olarak, Tora'nın dünyadan önce var olduğuna, ataların bile ona göre amel ettiğine inanan Medineli Yahudilerin onun içindeki hükümlerin evrensel olduğu ve nesh edilemeyeceği iddialarını anlamak mümkündür.⁸⁶ Diğer bir ifadeyle, Yahudilerin, Tora şeriatının Yakup'u da kapsadığını düşünmeleri, şeriatın Yakup'la başladığını değil, onun ezelden beri var olduğunu ve değişmeyeceğini ifade eder.⁸⁷ Medineli Yahudiler bu inanca dayanarak, ata-pey-

84 Benzer bir anlayış günümüz Müslümanlarında da bulunmaktadır. Müslüman toplum, Kur'an'ın Hz. Peygamber'e peyder pey vahyedilen bir "söz" olduğunu unutarak, onu sanki gökten tek seferde inmiş bütün bir kitap gibi düşünür ve bu algıyla yorumlamalar yapar.

85 Âl-i İmran 3: 65.

86 Irving Jacobs, *The Midrashic Process-Tradition and Interpretation in Rabbinic Judaism* (New York: Cambridge University Press, 2008), 512.

87 Razi, *Tefsîr-i Kebîr*, 8: 149-50.

gamber İbrahim'in Hanif inancını temsil ve tamamlama iddiasıyla ortaya çıkan son peygamber Hz. Muhammed'in nübüvvetini inkar etmişlerdir. Bu sebeple Fahreddin Razi (ö. 606/1210), söz konusu ayetin Ehlikitap'ın Hz. Muhammed'in peygamberliğine yönelttiği eleştirilere verilen ilk cevap olduğunu söyler.⁸⁸ Elmalılı Hamdi Yazır'ın (ö. 1942) ise Yahudilerin nesh tartışmasının anlamsız olduğunu, zira Tevrat'ın neshi inkar etmek şöyle dursun, geçmişte helal olan şeyleri bile yasaklayarak İsrailoğullarının işini zorlaştırdığını belirtmesi oldukça önemlidir.⁸⁹

Yahudilerin Tora algısının özellikle Âl-i İmran 93. ayeti ilgilen-diren yönü, Yahudilerin Allah kelamının mahluk olup olmaması; yani Allah kelamının ezelden beri mi var olduğu yoksa tarih içe-risinde şartlar uyarınca peyderpey mi nâzil olduğu anlayışı çerçe-vesinde Hz. Muhammed'e gelen vahyi değerlendiriyor olmalarıdır. İlahî yasanın zaman içerisinde değişebilir olması meselesine dair tartışmanın, vahye muhatap olmuş her iki kültürde de tartışılıyor olması rastlantı değildir.⁹⁰ Âl-i İmran süresinin 93. ayetinde Yahu-dilerin kadim şeriat iddialarına ata-peygamber Yakup üzerinden atıfta bulunulması, bu tartışmada Kur'an'ın tavrını göstermesi ba-kımından önemlidir. Demek ki Kur'an'a göre Allah'ın hükümleri zaman ve mekan şartları uyarınca değişebilir ve tarihin belli bir devri ve coğrafyasında uygulanan bir yasa başka bir durum ve şart-larda geçerliliğini yitirebilir. Kur'an Tora'yı ilahî kelim kabul etse de Hz. Peygamber'i onun hükümlerine uymakla mükellef kılma-ması bunun en açık göstergesidir.

Öte yandan, bu ayetin günümüzdeki İslam-Yahudilik tartış-malarına katkıda bulunduğunu söylemek zordur. Çünkü Hz. Muhammed'in muhatabı olan Yahudiler muhtemelen Rabbinik Yahudi dinî geleneğinin Hicaz'daki temsilcileriydi. Hatta Tora'nın evrensel olduğuna inanan bu geleneğin, Hz. Peygamber döneminde de Talmud çalışmalarını sürdürdüğü söylenebilir. Halbuki günümüzde Tora'nın değişmezliğine ve Talmud'un kutsal kitap literatürüne dahil bir külliyat olduğuna inanan tek Yahudi ekolü Ortodoks Yahudilik'tir. Bu sebeple, gerek Âl-i İmran 93. ayet gerekse Yahudiler ve Tevrat hakkındaki pek çok ayet, bugün Tora'nın evrensel olduğuna inanmayan Reformcu-Liberal Yahudiliğin Tora

⁸⁸Razi, *Tefsir-i Kebîr*, 8: 149.

⁸⁹Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 2: 1148.

⁹⁰Aynı tartışma İslam tarihinde *Halku'l-Kur'an*, günümüzde ise *Tarihsellik* başlığıyla sıkça tartışılmaktadır.

anlayışına değil, olsa olsa Sözlü Tora/Talmud'u kutsal metin kabul eden ve rabbinik geleneğin devamı olan Ortodoks Yahudilere hitap eder.

İSLAM GELENEĞİ AÇISINDAN “YAKUP’UN YASAKLARI”

Âl-i İmran suresi 93. ayeti İslam geleneği açısından incelediğimizde, İslam ulemâsının Hz. Yakup'un uyluk yasağını yorumlarken meseleyi bir fıkıh problemi gibi ele aldığını ve bir dinin şeriatının kaynağıyla ilgili bir tartışmaya dönüştürdüğünü görürüz. Hz. Yakup'un, bu yasağı kendi ictihadıyla mı yoksa Allah'ın buyruğu üzerine mi uyguladığı, müfessirler arasında tartışma konusu olmuştur.⁹¹ Yaygın kanaate göre bu yasak Yakup'un kendi uygulamasıdır, çünkü ayet, “İsrail'in kendine yasak ettikleri dışında...” ifadesiyle yasağı zaten Peygamber'e izafe eder.⁹² Dolayısıyla İsrail'in oğulları, yani “uyluğu”ndan çıkanlar, bu yasağa Allah'ın buyruğu olduğu için değil, atalarına ittiba ettikleri için uymaya devam etmişlerdir.⁹³ Böyle düşünüldüğünde, bu yasağın Allah'a izafe edilmesinin sonradan vuku bulduğu görülür ki ilgili ayetteki tartışma da Yahudilerin bu yasağı Allah'a izafe etmesinin bir sonucudur.⁹⁴ Kurtubi'ye (ö. 671/1273) göre ise bu yasak, Yakup Peygamber'in bir içtihadıdır ve Yahudilerin Hz. Yakup'un yasağına riayet etmeleri, Müslümanların Hz. Muhammed'in sünnetine riayet etmesine benzer.⁹⁵ Fakat İbn Âşûr (ö. 1284/1868) söz konusu durumu bir içtihat olarak kabul etmez. Ona göre peygamberlerin vazifesi Allah'ın kesin hükümlerinde içtihat etmek değil onları uygulamaktır. Halbuki Yakup Peygamber'in yaptığı şey Allah'ın hükümleriyle ilgisi bulunmayan kendi günlük tasarrufudur ve kendinden başka kimseyi yükümlü kılmamaktadır.⁹⁶ Dolayısıyla, İbn Âşûr Yakup Peygamber'in uyguladığı yasakların içtihat niteliği taşımadığını ya da vahyin gerekliliği olduğunu kabul etse de, genel bir bağlayıcılığı bulunmadığını düşünmüştür.⁹⁷

91 Mâverdî, *en-Nükt ve'l-Uyûn*, 1: 409-10.

92 Razi, *Tefsîr-i Kebîr*, 8: 152; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 9.

93 Mâverdî, *en-Nükt ve'l-Uyûn*, 1: 410; Kâsimî, *Mehâsinü't-Te'vîl*, 891-92.

94 Taberi, *Câmi'u'l-Beyân*, 5: 579.

95 Kurtubi, *el-Câmi'*, 5: 203.

96 İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 9.

97 İbn Âşûr'un bu açıklaması bazı İslam alimlerinin peygamberlere gelen va-

Başka bir yorumda, Hz. Yakup'un Tevrat'tan önce uygulanmaya başlanan yasakları Allah tarafından devam ettirilmiş ve Tevrat'ta da geçerli kılınmıştır.⁹⁸ Yani uyluk yasağının kökeni Hz. Yakup olsa da bu yasağın kaynağı beşerî değil ilahîdir. Bu yorum her peygamberin vahiy dışı uygulamalarının da şeraita dahil olduğu (*vahy-i gayri metluv*) veya bir kişinin kendine kıldığı yasağın Allah tarafından da yasak olarak kabul edildiği (*muvafakât*) anlayışına benzer. Bu durumda hüküm aslında peygambere değil Allah'a aittir, çünkü neticede yasağın ve şeriatın kaynağı sadece O'dur.⁹⁹

İslam ulemâsının, ayeti salt bir fıkıh sorunu olarak görmesine karşın, söz konusu ayetin nihayetinde Yahudilerin Ata Yakup'un uyguladığı yasağın ilahîlik ve evrensellik iddialarını yalanlamak için indiği unutulmamalıdır. Bunu fark ettiğinden olacaktır ki, İbn Âşûr da bu ayeti kendinden önceki ve sonraki ayetlerle irtibatlı kabul etmiştir. Ona göre, ayetin asıl vurgusu Hz. İbrahim'in gerçek haleflerinin Müslümanlar olduğu ve Yahudiliğin Haniflik'ten tamamen uzaklaştığıdır. Çünkü tevhidin/monoteizmin en saf hâli olan Hanifliğin, Torâ'nın yasaklarıyla bir ilgisi yoktur ve Musa şeriatı öncesi bütün İsrailoğulları Ata-Peygamber İbrahim şeriatına göre yaşamaktadır. Bundan ötürü, Haniflik'te olmayan siyatik yasağının Ata Yakup'un kendi uygulamasından başka bir şey olmadığı ortaya çıkar.¹⁰⁰

İslam ulemâsının Âl-i İmran 93. ayeti yorumlarken serdettikleri görüşler bize peygamberlerin kendilerine has uygulamalarının vahiy kapsamına alınıp alınmayacağı meselesini hatırlatır. Bu tartışmanın İslam ve Yahudi hukukunda ortak bir mesele olduğunu söylemek gerekir. Yahudilik'te peygamber ve ulemâ uygulamalarının vahiy kapsamına alınarak *Sözlü Torâ* ifadesiyle kavramlaştırıldığını belirtmiştik. Rabbinik geleneğe göre, Musa Peygamber'e Sina Dağı'nda kırk gün süren iki tür vahiy indirilmiştir. Birbirini tamamlayan iki vahiy türünün ilki, içerisinde yirmi iki vahiy kitabının bulunduğu sabit bir metin olan *Yazılı Torâ*'dır. İkincisi olan

hiyler arasında ayırım yapmalarını hatırlatmaktadır. Buna göre, peygamberler sadece hüküm içeren, bilindik anlamdaki vahiylerin dışında kökeni ilhama ve hikmete dayalı başka çeşit vahiyler de alırlar. Konuyla ilgili ayrıntılı açıklama için bkz. Mustafa Öztürk, *Kur'ân, Vahiy, Nüzûl* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016), 93-118.

98Taberi, *Câmi'u'l-Beyân*, 5: 578; Mâverdi, *en-Nükt ve'l-Uyûn*, 1: 410.

99Razi, *Tefsîr-i Kebîr*, 8: 152.

100İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 8.

Sözlü Tora ise dinamik açıklayıcılık özelliğiyle Yazılı Tora'nın tamamlayıcısıdır.¹⁰¹ Bu bakımdan Yahudi toplumunun Tanrı ve Tora algısının kökeninde, Talmud ulemâsı Rab(v)lerin içtihatları olduğu söylenebilir. Sözlü Tora'yı Yazılı Tora'nın koruma kalkanı gibi düşünen geleneksel Yahudilik, Sözlü Tora'yı Yazılı Tora'nın açıklayıcısı olarak görerek yüce bir konuma yükseltmiştir.¹⁰² Bu durum Yahudiliğin, milli geleneğini kutsal addetip Talmud'un kaynağını Tanrı'ya atfetmesine; diğer bir deyişle Yahudi bilginlerin içtihatlarının tıpkı Tora gibi vahiy kabul edilmesine yol açmıştır. Âl-i İmran 93. ayette vahiy dışı unsurların Allah kelamı kapsamına alınması anlayışının reddedildiğini ve bu anlayışı kabul eden Yahudilere meydan okunduğunu görüyoruz. Diğer bir ifadeyle, gerek söz konusu ayette gerekse Kur'an'ın Yahudi bilginlerin Tora'yı tahrif ettiğine yönelik iddialarının kökeninde, Sözlü Tora vasıtasıyla bilgin sınıf içtihatlarının vahiy kapsamına alınması ve ilahî kelamın yorumlarla bozulması olduğunu düşünüyoruz.

Ne var ki benzer bir anlayış İslam geleneği içerisinde de söz konusu olmuştur. İslam geleneğinde özellikle "O, heva ve hevesine göre de konuşmuyor. Onun konuştukları kendisine indirilen vahiyden başka bir şey değildir."¹⁰³ ayeti ve "Bana hem Kur'an hem de onun bir benzeri verildi..."¹⁰⁴ hadisinden yola çıkılarak; Hz. Muhammed'in dinî kapsama girmeyen ekonomik, sosyal ve siyasal konulardaki uygulamaları vahiy ürünü kabul edilmiştir. Hz. Peygamber'in sünnetini bir tür vahiy olarak görme tavrı, erken dönemlerde *vahy-i metluv* (Kur'an vahyi) ve *vahy-i gayr-i metluv* (Kur'an dışı vahiy) ismiyle sistemleştirilerek Ehlisünnet'in fıkıh ve akaidine yerleştirilmiştir.¹⁰⁵ Zamanla *vahy-i gayr-i metluv* anlayışına Ehlisünnet'in akaid ve fıkına uygun kabul edilen ulemâ içtihatlarının da gayriresmi olarak dahil edilmesi, İslam geleneğinin

101 *Pirke Avot*, 1:1; Elizabeth Shanks Alexander, "The Orality Of Rabbinic Writing," *The Talmud And Rabbinic Literature*, ed. Charlotte E. Fonrobert ve Martin S. Jaffee (New York: Cambridge University Press, 2007), 38; Besalel, *Yahudilik*, 2: 743; Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2008), 72.

102 Mehmet Sait Toprak, "Hadislerin Sözlü Rivayeti İle Sözlü Tora'nın Rivayet Tekniği Meselesine Bir Giriş," *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20 (2008/1): 142.

103 Necm 53: 3-4.

104 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4:131; Ebu Davud, *Kitâbü's-Sünne*, 5 (hn. 4604).

105 Yusuf Şevki Yavuz, "Vahiy," *DİA*, 42: 442.

neredeysse tümünün vahiy gibi algılanıp sorgulanamamasına sebep olmuştur.¹⁰⁶ Hz. Muhammed ve Hz. Musa'nın dini uygulama yönteminin ve bu yöntemin geleneksel yöntemlerle aktarımının bir vahiy ve teşrî doktrini haline gelmesi arasındaki benzerlik bakımından, İslam'ın vahy-i metlûv/vahy-i gayr-i metlûv ayırımı ile Yahudiliğin Yazılı Tora/Sözlü Tora arasında teşrînin kaynağı yönünden mantıksal bir analogi kurulması mümkündür.

SONUÇ

Bu makalede Yakup'un "kendisine uyguladığı yasaklar"ın niteliğini açıklayan Âl-i İmran suresi 93. ayetin, nazil olduğu bağlamda ne ifade ettiği Karşılaştırmalı Dinler Tarihi disiplininin tarihsel ve fenomenolojik ilkeleri temelinde ele alınmıştır. Ayette bahsi geçen "İsrail" ve "Yakup'un yasakları" gibi müphem kavramlar, başta ayetin nüzul sebebi verilerek İslam'ın bakış açısına göre açıklanmış; ardından ayetin Medine'deki Yahudilere hitap etmesi ve Tevrat'a gönderme yapması göz önüne alınarak, Tora ve diğer Yahudi dini kaynaklarının meseleye yaklaşımı analiz edilmiş ve söz konusu ayetle ilgisi değerlendirilmiştir.

Hz. Muhammed'in risalet yıllarında birbirleriyle muhatap olan Yahudilik ve İslam arasında bilhassa Medine döneminde oldukça çetin tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmalar genellikle Kur'an vahyi ve Hz. Muhammed'in peygamberliği üzerinden yapılırsa da, temelinde Yahudiliğin "seçilmişlik" doktrinine dayanan tekelci anlayışın bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda, Yahudilerin Hz. Peygamber'e yönelik olarak pek çok ayette ifade edilen itibarsızlaştırma çabalarının bir örneği de çalışmamıza konu olan Âl-i İmran suresi 93. ayettir. Temel olarak Hz. Peygamber ile Medineli Yahudiler arasındaki nesih tartışmasını yansıtan ayet, Yahudilerin, Ata-Peygamber İbrahim'den bu yana bütün peygamberlerin evrensel Tora yasasına sadık kaldıkları iddiasıyla, ona evrensellik atfetmelerini reddeder. Kur'an bu reddiyesini Yahudilerin toplum olarak seçilmişliklerini dayandırdıkları ve isim babaları olan İsrail, yani Yakup Peygamber üzerinden gerçekleştirir. Ayette özellikle "İsrail" olarak anılan Yakup'un güreş hikayesine dayanan uygulamasının Yahudiler tarafından Tanrı yasası olarak kabul edilmesi

¹⁰⁶ Öztürk, *Kur'an*, 108-109.

reddedilmektedir. Çünkü Kur'an'a göre, Yakup'un söz konusu uygulaması kendisine özgüdür ve şeriatla ilişkisi bulunmamaktadır.

Ulaştığımız sonuca göre, Âl-i İmran suresi 93. ayet lafzi olarak Yahudilerle ilgili bazı meseleleri gündeme getirirse de, aslında tanrısal yasanın mahiyeti ve nesih meselesiyle ilgilidir. Medine'de Müslümanlar ve Yahudiler arasında yaşanan bir olayın ardından Yahudilerin din ve vahiy algısıyla ilgili bazı yanlışlıklara işaret edilmiştir. Bunlardan ilki, Yahudilerin kendi dinlerinin ve kutsal metinlerinin kronolojisini kasıtlı veya kasıtsız olarak yanlış vermeleridir. Diğer bir deyişle, Yahudilerin Musa Peygamber'e indirilmiş bir şeriatı ondan önceki ata-peygamberlere de teşmil etmeleri bu yanlış tarih algısından kaynaklanmaktadır. Çünkü Yakup bu yasağı uyguladığında henüz Tora vahyedilmeye başlanmamıştır. Hz. Peygamber içinse bu yasağın hiçbir bağlayıcılığı yoktur. Zira ona yeni bir şeriat vahyedilmiş ve Tora hükümleri bağlayıcılığını onun için yitirmiştir. İkinci olarak, Kur'an ayette bilhassa zikrettiği İsrail ismi ile Yakup'un uygulamaya başladığı yasağın tarihsel arkaplanını sunarak aslında Yahudi tarihini bildiğini dile getirmekte ve bir bakıma Yahudilerin tarih algısını düzeltmektedir. Yine Kur'an, peygamber dahi olsa kişinin kendi dünyevi tasarruflarını ilahî yasaya mâl etmesinin yanlış olduğunu belirtmekte ve bu yolla Peygamber'in risaletini sorgulayanlara meydan okumaktadır. Öte yandan, ayetin vurgusundan, farklı peygamberlere farklı şeriatlar gelmesiyle ilahî yasanın toplum, zaman ve mekan kavramından bağımsız düşünülmemeyeceği de anlaşılmaktadır. Son olarak, Kur'an'daki Yahudilikle ilgili ayetlerin daha doğru anlaşılmasında İslam literatürünün yanında, Yahudilerin kendi literatürünün önemi, hatta zorunluluğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alexander, Elizabeth Shanks. "The Orality Of Rabbinic Writing." *The Talmud And Rabbinic Literature*, ed. Charlotte E. Fonrobert ve Martin S. Jaffee, 38-58, New York: Cambridge University Press, 2007.
- Altunay, Erhan. *Paganizm-I*. İstanbul: Hermes Yayınları, 2014.
- Bar Yochai, Shimon-Yehuda Ashlag, ed. *The Zohar*. 23 cilt. New York: The Kabbalah Centre Int. Inc., 2003.
- Besalel, Yusuf. *Yahudilik Ansiklopedisi*. 3 cilt. İstanbul: Gözlem Gazetecilik, 2001.
- Bottéro, Jean, Marc-Alain Oukanin ve Joseph Moingt. *İnancın En Güzel Tarihi*. Çev. İsmet Birkan. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.
- Campbell, Joseph. *Tanrı'nın Maskeleri-Batı Mitolojisi*. Çev. Kudret Emiroğlu. İstanbul: İmge Kitabevi, 2003.
- Cohen, Jeffrey M. "Jacob's Paradoxical Encounters." *Celebrating Our Freedom* 29:1 (2001): 31-35.
- De Vaux, Roland. *The Early History Of Israel*. Çev. David Smith. London: Darton, Longman and Todd, 1978.
- Duman, Cengiz. "Peygamber Kıssaları: Hz. Yakub'un Kişiliği ve Şeceresi." *Haksöz Dergisi* 228 (Mart 2010), http://www.haksozhaber.net/okul/article_detail.php?id=6042 (eriş. tar. 4.11.2017).
- Duman, Cengiz. *Yakup Peygamber Kıssası ve Anakronizm*. http://www.fikri-beyan.net/2104_Yakup-Peygamber-Kissasi-ve-Anakronizm---Cengiz-Duman.html (eriş. tar. 10.06.2014).
- Ebü Dâvûd. *Sünen-i Ebü Dâvûd*. Tah. Bedrettin Çetiner. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Firestone, Reuven. *Yahudiliği Anlamak (Avraam/İbrahim'in Çocukları)*. Çev. Ç. Erendağ ve L. Kartal. İstanbul: Gözlem Gazetecilik, 2004.
- Flavius, Josephus. *Complete Works of Josephus Antiquities of the Jews The Wars of Jews Against Apion*, cilt 3. New York: Bigelow, Brown & Co., 2010.
- Frazer, James G. *Altın Dal*. 2 cilt. Çev. Mehmet H. Doğan. İstanbul: Payel Yayınları, 2012.
- Friedman, Richard Elliott. *Kitabı Mukaddes'i Kim Yazdı?*. Çev. Muhammet Tarakçı. İstanbul: Kabbacı Yayınları, 2005.
- Ginzberg, Louis. *The Legends Of The Jews*. 4 cilt. Çev. Henrietta Szold. London: The Johns Hopkins University Press, 1998.
- Graves, Robert ve Patai, Raphael. *İbrani Mitleri (Tekvin-Yaratılış Kitabı)*. Çev. Uğur Akpur. İstanbul: Say Yayınları, 2009.

- Greenspahn, Frederick E. "Jacob." *Encyclopedia of Religion*, 7: 4757-58.
- Gürkan, Salime Leyla. *Yahudilik*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2008.
- Gürkan, Salime Leyla. "İsrâil ve Ya'küb İsimlerinin Etimolojisi Üzerine Bir Değerlendirme." *İslâm Araştırmaları Dergisi* 38 (2017): 233-244.
- Haleva, Yitshak. *Tora ve Aftara*. 5 cilt. Çev. Moşe Farsi. İstanbul: Gözlem Gazetecilik, 2010.
- Harman, Ömer Faruk. "Ahd-i Atîk." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 1: 494-501.
- Harman, Ömer Faruk. "Tevrat'ın Yahudilik'teki Yeri ve Tevrat'a Yönelik Tenkit Faaliyeti." *Bütün Yönleriyle Yahudilik (Dinler Tarihi Araştırmaları VIII)*. Ankara: Türkiye Dinler Tarihi Derneği Yayınları, 2012.
- Harman, Ömer Faruk. "Yahudilik." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 43: 197-201.
- Harman, Ömer Faruk. "Ya'küb." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* 43: 274-76.
- İbn Âşûr, Tâhir. *Et-Tahrîr ve't-Tenvîr*. Tunus: Daru't-Tunus, 1984.
- İbn Hanbel, Ahmed. *Müsned Ahmed İbn Hanbel*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Jacobs, Irving. *The Midrashic Process-Tradition and Interpretation in Rabbinic Judaism*. New York: Cambridge University Press, 2008.
- Jacobs, Louis. "Judaism." *Encyclopedia Judaica* 11: 511-20.
- Jaffee, Martin S. "Torah." *Encyclopedia of Religion* 13: 9230-41.
- Jervis, John Jervis White. *Bereşit - Genesis Elucidated: A New Translations from the Hebrew Compared with the Samaritan Text and the Septuagint and Syriac Versions*. London: Schulze and Co., 1852.
- Jones, J. Sydney. *World Religion-Primary Sources*. 5 cilt. London: Thompson Gale, 2007.
- Jubilees*. Çev. R. H. Charles. Londra: Adam and Charles Black, 1902.
- Kâsımî, Muhammed Cemâluddîn. *Mehâsinu't-Te'vîl*. Haz. Muhammed Fuâd Abdalbâkî. Beyrut: Dâru'l-Haya'i'l-Kutubi'l-Arabiyye, 1957/h. 1376.
- Kutsal Kitap*. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2010.
- Klenerman, Leslie. "The History of the Tendo Achillis and Its Rupture." *The Achillis Tendon*, ed. Nicola Maffulli ve Louis C. Almekinders, 1-4. London: Springer, 2007.
- Kurtubi, Ebî Abdillâh Muhammed b. Ahmed. *El-Câmi' li Ahkâmî'l-Kur'ân*. 24 cilt. Haz. Abdullah b. Abdulhasen Türkî. Beyrut: Muessesetu'r-Risâle, 2006.

- Levin, Michael. *Yahudi Ruhaniliği ve Mistisizmi*. Çev. Estreya S. Vali. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A. Ş., 2006.
- Mâverdi, Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Habîb. *En-Nükt ve'l-Uyûn Tefsîru'l-Mâverdi*. 7 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, trz..
- Mirkin, Moşe Ariya, ed. *Midraş Rabbah: Bereşit*. 10 cilt. Tel Aviv: Yavneh Publishing House, 1958.
- Moshiri, Ali ve Ahmad Oryan. "Tendon and Ligament Tissue Engineering, Healing and Regenerative Medicine." *Sport Medicine & Doping Studies* 3: 2 (2013): 1-18.
- Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil bin Süleymân*. 3 cilt. Haz. Ahmed Ferîd. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2003.
- Öztürk, Mustafa. *Kur'ân, Vahiy, Nüzûl*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016.
- Pirke Avot (Bilgelerimizin Öğretileri)*. Çev. Rav Naftali Haleva. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A. Ş., 2004.
- Pirke de Rabbi Eliezer*. Çev. Gerald Friedlander. London: Kegan Paul T. T.& Co. Ltd., 1916.
- Rabinowitz, Louis Isaac. "Torah." *Encyclopedia Judaica* 20: 39.
- Razi, Fahreddin. *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî/Mefâtihu'l-Çayb*. 30 cilt. Beyrut: Daru'l-Fikr, 1981.
- Sarna, Nahum M. "Jacob." *Encyclopedia Judaica* 11: 17-20.
- Sarna, Nahum M. "Biblical Literature: Hebrew Scriptures." *Encyclopedia of Religion* 2: 878-95.
- Sefer Ha Yashar*. Salt Lake City: J. H. & Company, 1887.
- Simpson Cuthbert A. ve Walter Russell Bowie. "The Book of Genesis." *The Interpreter's Bible*, 12 cilt. New York: Abingdon-Cokesbury Press, 1952. 1: 437-829.
- Smith, S. H. "Heel and Thigh: The Concept Of Sexuality In The Jacob-Esau Narratives." *Vetus Testamentum* 40 (1990/4): 464-73.
- Stone, Merlin. *Tanrılar Kadınken*. Çev. Nilgün Şarman. İstanbul: Payel Yayınları, 2000.
- Sunderland, Jabez Thomas. *Origin And Character Of The Bible*. Boston: The Beacon Press, 1924.
- Taberi, Ebu Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*. 26 cilt. Haz. Abdullâh b. Abdulmuhsin Turkî, Kahire 2001.
- "Tanakh." *Encyclopedia Judaica* 19: 499.
- Barton, John ve John Muddiman, ed. *The Oxford Bible Commentary*. London: Oxford University Press, 2001.

- Toprak, Mehmet Sait. "Hadislerin Sözlü Rivayeti İle Sözlü Tora'nın Rivayet Tekniği Meselesine Bir Giriş." *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20: 1 (2008): 139-65.
- Vâhidî, Ebû'l-Hasen Alî b. Ahmed. *Esbâbu Nüzûli'l-Kur'ân*. Haz. Mâhir Yâsin Fahd. Riyad: Dâru'l-Meymân, 2005.
- White, Ellen. *Patriarchs and Prophets*. USA: Ellen White Estate Inc., 2017.
- Yavuz, Yusuf Şevki. "Vahiy." *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansikleopdisi* 42: 440-43.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi. *Hak Dini Kur'ân Dili*. İstanbul: Eser Neşriyet, 1979.
- Yıldız, Aynur. "Yahudi ve İslâm Kutsal Literatüründe Hz. Ya'kûb ve Seçilmişlik Kavramı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma." Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2014.
- Zakovitch, Yair. *Jacob—Unexpected Patriarch*. London: Yale University Press, 2012.
- Zemahşeri. *El-Keşşâf*. 4 cilt. Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2006.

THE DEBATES ON ABROGATION (*NASKH*) BETWEEN THE MUSLIMS AND JEWS OF MEDINA IN LIGHT OF JUDAISM'S VIEWS OF PATRIARCH JACOB AND SHARIA

ABSTRACT

In this article, I undertake a new reading of the Qur'anic verse Al 'Imran 93, which concerns Jacob—known as a “patriarch” in the Jewish tradition and as a “prophet” in the Islamic tradition—and the prohibitions he placed on himself. As I interpret the verse and decipher its meaning, I give particular attention to the relevant parts of the Torah and the Jewish religious tradition. Adopting the historical-phenomenological method of Comparative Religious Studies, I try to explain the ambiguous parts of the verse—such as “Israel,” “what Israel forbade for himself,” and Jewish understandings of “Torah”—with reference to the immediate context of the revelation of this verse (*sabab al-nuzul*). I also consider the relevant historical developments in Jewish religious history. In this way, based on my findings concerning the Jewish patriarch Jacob, I elucidate the historical-phenomenological background and the socio-cultural memory of the verse under study. In other words, combining the patriarch-prophet Jacob's historical personality in both Judaism and Islam and their holy books, I argue that the verse in fact targeted the Jews of Medina, who rejected the occurrence of abrogation (*naskh*) in the divine laws.

In this way, this study historically clarifies the idea of “what Israel forbade for himself,” which the Jews in Medina used to deny Prophet Muhammad's prophecy. It argues that this prohibition is nothing more than the patriarch-prophet Jacob's own practice. It also suggests that the Quranic verse under study rejects the notion that divine laws are beyond history or independent from the prophets' own conditions. It thus underlines the error of the Medina Jews' understanding of sharia in theological and historical terms.

Keywords: Quran, Abrogation, Israel, Torah, Qur'anic Exegesis, Medina Jews, *Isra'iliyyat*.